

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ОРГАН ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

INDEPENDENT UKRAINE

Зміст

Ст. ПОЛ **ВИНИПЕҐ**

РІК III **СІЧЕНЬ—ЛЮТИЙ, 1950.** **Ч. 1—2 (24—25)**

ВІД ВИДАВНИЦТВА

В звязку зі зміною місця осідку Видавництва і Редакції «Самостійної України» подаємо до відома усім передплатникам нашого журналу:

Нова Адміністрація «Самостійної України» перебрала усі грошеві зобовязання від попередньої Адміністрації у Вінніпеґу. Передплатники «Самостійної України» одержуватимуть журнал в тому самому виді, в якому одержували його дотепер.

Ціна на річну і піврічну передплату та поодинокі числа журналу остається без змін.

Щоби уможливити Адміністрації своєчасну і певну доставу передплатникам журналу проситься подавати Адміністрації кожну свою зміну адреси. При зміні адреси належить подати крім нової і стару адресу та долучити оплату 10 центів (у почтових значках) на покриття коштів переадресовання.

Тим, що не одержали журналу, бо не подали нової своєї адреси, Адміністрація не висилає додаткових примірників, хіба що вони окремо за них заплатять.

Зміни адреси заокеанських передплатників проситься подавати через заступництва «Самостійної України».

З огляду на те, що журнал «Самостійна Україна» не одержує від нікого ніякої субвенції, Адміністрація не може висилати журналу безплатно.

Адміністрація обмінюється своїм журналом лише з тими Видавництвами, які присилають Редакції «Самостійної України» свої редакційні вимінні примірники.

Усіх наших прихильників, як рівнож усіх прихильників нашого вільного слова на поза Батьківщиною просимо складати свої жертви на Пресовий Фонд «Самостійної України».

Проситься тих Шан. громадян, які одержали оказові числа журналу. у випадку коли не хочуть бути сталими передплатниками, повернути надісланий журнал до Адміністрації.

З технічних, незалежних від Видавництва причин, в звязку з переходом редакції і друкування «Самостійної України» з Канади до ЗДА (Ст. Пол) це число журналу виходить з запізненням і подвійним нумеруванням. Про симо наших передплатників і читачів за те вибачення. Наням і подвійним нумерованням. Наступні числа появлятимуться точно і в нормальному розмірі.

Ставайте передплатниками «Самостійної України»! Приєднуйте друзів і знайомих до передплати! Поширюйте і пропаґуйте «Самостійну Україну» в кожній українській хаті!

Містить статті з ділянок політики, культури й суспільного життя.

Редагує Редакційна Колеґія.

Видає УКРАЇНСЬКА НЕЗАЛЕЖНА ВИДАВНИЧА СПІЛКА в Ст. Пол, Мінн., ЗДА.

Адреса Редакції та Адміністрації:

THE INDEPENDENT UKRAINE
P.O. Box 194—St. Paul 2, Minn. U.S.A.

Редакція застерігає собі право скорочувати рукописи. Рукописи на бажання авторів повертаються.

Передруки з «Самостійної України» дозволені тільки за поданням джерела.

Редакція містить теж дискусійні матеріяли, що є висловом думки автора, а не Редакції.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

Ціна одного примірника в ЗДА і Канаді — 25 центів. В Англії і Австралії — 2 шилінґи. В інших державах в перечисленні на валюту даної держави, по обовязуючому курсі доляра.

Передплата «Самостійної України» виносить:

в ЗДА і Канаді:

річно	$2,50
піврічно	$1,50
чвертьрічно	$0,80

в Англії й Австралії — річно 24 шілінґи

ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА «Самостійної України»

Канада:
"The Independent Ukraine
P.O. Box 387
Winnipeg, Man., Canada

Південна Америка:
"Peremoha" Bookstore,
25 de Mayo 479 (14)

Велика Британія:
W. S. Shewchuk
123 Notting Hill Gate London,

Франція:
Mr. A. Domaracky
c/ La Parole Ukrainienne
3. rue de Sabot Paris VI.

Італія і Близький Схід:
Dr. W. Fedoronchuk,
Via Nemorense 100, int. 22 Roma,

INDEPENDENT UKRAINE

Articles published on political, cultural and social topics.

Edited by Editorial Committee

Published by
UKRAINIAN INDEPENDENT
PUBLISHERS LTD.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК III. СІЧЕНЬ—ЛЮТИЙ, 1950. Ч. 1—2 (24—25).

Є. Плужник

*
*   *

Знаю, сіренький я весь такий,
мов осінній на полі вечір . . .
— Тягарем минулі віки
на стомлені плечі!

Серце здушили мені — мовчи!
О, майбутнє моє прекрасне!
Чуло серце тебе в ночі,
що ж — нехай собі серце гасне!

Хтось розгорне добу нову —
і не біль, не гнів, не жертва!
Воскресінням твоїм живу,
земле жертва!

Олександер Неприцький—Грановський

*
*   *

Від скель Високих Татр і хвиль Дунайця
За сине плесо Каспія й Аральських вод,
Нарешті стань в могутнім сяйві сонця
Навік господарем землі чудових врод.

І спільно в межах з людом Дагестана,
З станицями хоробрих Донських козаків
Я вірю — Україна вільна стане
На славу наших дій у дальший тяг віків!

Повстане сильна, горда і могутня
З родиною держав у захист всіх свобод
Народів Сходу, Заходу й Полудня,
Щоби спинить Москви загарбницький похід!

1948.

Мих. Ситник

З МОЄЇ БІОГРАФІЇ

П. Васькові

Під солому моя хата крита
І на ґанку дикий виноград,
На подвір'ї вкопане корито
З ряскою в воді — для каченят.

Горобці цвірінькають на хмизі
І дріма на призьбі ситий кіт,
Голуби воркують на карнизі
І безжурно дивляться на світ.

Ремигає, лежачи, телиця
В загороді плетеній з лози,
Пахне конюшина у копицях,
Що із лугу батько навозив.

На стовпці обсіли мухи глечик . . .
Це на дворі. В хаті ж — духота,
Порається мати біля печі,
Мати моя тиха і проста.

Скоро з поля з батьком я приїду —
На руках пилюка і смола.
Мати нас покличе до обіду,
Вмиємось і сядем до стола.

Що ж іще? Ага, коли приляжуть,
Прочитаю вірша їм обом,
Батько, позіхаючи, прокаже:
«Ну й чудак Мишко наш, єй-же-Бо.»

Так було . . . Тепер на тому місці
Вітер нагинає лободу.
І в старій забрьоханій валізці
Я у світ несу свою нужду.

Петро Панч

Зелена трясовина

I.

В зоряні ночі, в дзвоні рухливої тиші, коли омліяний місяць до нестями цілував акації в уста, товаришові Олегу ввижались степи, левади і срібні дороги в імлі... Омріяна Слобожанщина.

І ніби чулись солові.

А в день на вулиці:

...«Солові. І в Курщині солові, кажуть, ще й кращі... а Гончаров був закоханий у білі ночі...»

— Чому ж Слобожанщина.

— Дурниця: Краса без тавра, краса без космоса на землі, під землею.

І очі впивались у велитенський будинок стилю: — «електрична доба» (так Олег): дикий камень педесталом, а вище сплетений ярок та рейок творили простівіти, карнизи, кронштейни, а за ними і над ними легкий глинець, дроти, стріли і щогли у саму блакить.

— А був такий стиль.

Зупинився.

— Буде. — І пішов далі.

І знову підносив очі до сірих будівель, до чудернацьких химер над могутніми фронтонами, величними вітринами.

І раптом:

Поміж гранітними глибами над розтопленим асфальтом чутко дрижала молодими листочками ясно зелена береза.

Згадав (колись товариш по камері):

— Як іконостас.

Зір пройшов мури й далекі простори і розкинувся над левадками Слобожанщини... Зелено, зелено, бучно, молодо...

Авто рявкнуло під самим вухом: порхнули гаї, але по тілу відчулась утома, і думка вітром іззза рогу:

— Треба до дому, хоч елексиру зеленого напитися.

А ще через час:

—...І вчера і сьогодні... п'ять років топтати оце остогидле каміння. Треба поїхати обов'язково.

Ця думка згасила в голові і водила зір по селах і степах.

Ступив на поріг партклюбу. Гам базару, шум водоспаду. Стрепенувся — і хутко відчув, як по жилах йому потік ніби метальовий шум, а зелений (його дрімливих гаїв) остався за порогом.

...Говорили про Плєханова. Коли скінчив свою доповідь Олег, очі горіли йому дубовим жаром. Товариші мовчали, тихо розкладаючи думку на прості елементи, лише один юнак:

— А я коротко скажу: Плеханов був «вампіром». Пам'ятаєте отаку казку у Богданова, так отож.

Олег до дискусії не мав охоти, а глянув і помітив, що юнак сидів з чобітьми на столі і лузав насіння, плюючи на часописи. Обвів кімнату: і другі сиділи в кашкетах, плюючи на підлогу і кидали туди недокурки...

— А десь: зелено, зелено, бучно, молодо...

Скривався:

— Кажуть, клюб — розуму камера. На віщо ж насіння, на віщо цей бруд. Потім вилаявся.

— Три роки не мішало, а сьогодні... — чорт. Нерви.

А десь:

«Зелено, зелено... Бучно, молодо... — Там, а тут харкотиння, недокурки, плюють на підлогу, щоб хвилину відпочинку просидіти в багні... Гидота.

Злість пінилась, а в левадах зеленіли холодочки.

Коли заговорили про виїзд на провінцію, Олег твердо навіть сердито сказав:

— Цей рік і я поїду, і поїду до себе в житню республіку.

II.

Містечко, зелені могили, бо зелено: і в гаю і в садах і зелений ставок. Жили по сонцю і старому календарю, а святкували і десяту п'ятницю. Хто приїздив із партробітників — ахав.

— Пора. Болото. Трясовина.

Йому вказували на кватиру в благочинного або крамаря:

— Добре годує.

Через місяць він знову ахав:

— Нюра, ти глянь, яка чудова галява у лісі, ах, Нюра.

Нюра опускала очі:

— Ви мабуть хочете туди, а як побачуть нас.

А ще через місяць у «Загсі» вписували в книгу актів шлюб товарища (ім'я рек) з дочкою благочинного Нюрою.

І був зелений шум, рожевий серпанок і герані на вікнах.

Олег виїхав із Зелених Могил, ще колись на німецький фронт палким сепаратистом.

А дома на гачку і досі стрічка жовта, сива, шапка і жупан, а зверху — «надворного советника» батьківський мундир.

Про те, що Олег приїздить додому, в містечку знали й ждали не без цікавости. Деякі говорили:

— Невже ж таки нічого не залишилось від минулого?

Другі додавали:

— Може й не признається до нас. Хіба Андрій не пристрелив торік Гриця: були ж приятелі... партія, дисципліна.

...Вокзал, Метушня. Вогкий асфальт. Потім у вікна густе повітря, як опахалом. Перед очима сунули барвисті картки, кружлялись дерева, а Олегові й досі ввижались справи, теки й папери, мов метелики на лугу, а серед них у сизих хвилях товаришки й фарбовані панночки.

Летіли по-під вікнами з шумом дерева, а йому — справи, рукописи, книги й книги. Назви, ма-

люнки, обкладинки мигтіли, як у калейдоскопі. Цілі зграї порхали в простори, а на стіл зліталися нові . . .

А тепер і сам він, завагітвидавництвом, ніби летів за своїми птахами.

У вікна пахло вогкістю, блиснула крицею річка. Зринув (там десь) в туманах зелений ставок, потім містечко й колишні приятелі. Посміхнувся:

— Сепаратисти!

А вчора в газеті:

«Бандитизм і вчительство на селі . . .»

— Не вірять друкованому, потрібне живе слово із уст златоуста.

Вагони хитались і ритмічно відбивали:

«Це так, це так, це так!»

Олег помислив: «Може й так: що ж, треба логічно довести всі етапи й шляхи. Хіба влаштувати мітинґ? ні — товариську бесіду!»

І малював уже собі образи, як на прилюдному зібранню він хитне своїм словом стояче болото, струсить дрімоту з очей зелено-могилівців і засвітить в їх головах яскраві смолоскипи . . .

Так було у вагоні.

Потім поле. Дорога від залізниці до містечка, і обіч хвилею під ліс жита й під ноги — квітобарвний килим.

Тиша — і зелений говір, зелений дзвін.

Всі логічні шляхи і етапи заплутались в клубок, потім ніби тінню розплескались над ланами.

Не мислив нічого — не хотів, не міг. Розстебнув ковнір сорочки, скинув капелюха і, як телятко до ласки, підставляв лице й груди легенькому подихові вітерця.

. . . Кожне містечко на Поділлю — це старий єврей у панчохах, а повітове місто на Слобожанщині — псаломщик з глухого села (це так Олегові).

Повалені паркани, обідрані стіни, сміття дюнами й, мов осінні, дні, серпанком пиль: «Зелені Могили».

Проходили люди сонливо й апатично. Корою здавалось їхнє вбрання. (Забули вже назви мануфактур). Олегові хотілось уздріти кого-небудь знайомого, а назустріч все чужі, нетутешні, Нарешті таки побачив:

— Максиме, здоров!

Постать верблюда зупинилась, повернула засмоктану морду й засяла рудим клоччам:

— А-а-а, Олег! Скілька літ, скілька зім? Як ся маєте?

Потім злякалась.

— Ізвіняюсь . . . вибачаюсь той . . .

— Заходь!

І проїхав. А потім обернувся й до візниці:

— Що він хорів, чи що?

— Максим Григорович? Ні не чути було, а хіба що?

— Якийсь тось труп ходячий.

— Ех, Олег Петрович, за цей час і каміння посіріло. Он і ви — від'їжджали пуп'яшком, а зараз і у вас скроні сивіють.

— Та-ак. А як мої батьки?

— Папаша ваші плохенькі, а всетаки школи не кидають.

Приїхав. Мати перехрестилась і заплакала, а батько:

— Тоє-те, як його — добра, а я вже думав — відцурався. Надовго?

— Як поведеться, може й місяць побуду?

— А ти хіба й по ділові якому?

— Усе діло, батьку, навіть і відпочинок — діло, та ще й потрібне. От задля цього я й приїхав . . .

— Ну латайся, синку!

— Буде нагода й працею не погребуємо, чому не поінформувати людей.

Мати слухала (голову на-бік), потім скинулась.

— Олечко — уб'ють! Не роби цього, синочку, хоч ради нас.

Батько нахмурився:

— Да, партія — річ гарна, теє-то як його, тільки шкода, що вона життя назад не повертає.

— Ну, тату, про це потім. Як же ви тут оці часи проживали? Мабуть скрутно, за тебе все синку, а як ви прийшли, так зовсім гарно стало.

Мати качає головою:

— Торік пухли з голоду, як колоди були. . . . ну, та що там згадувати — ти вже мовчи, старий.

— Чого ж мовчати, хай знає, яке він благо готує для людей.

Олег посміхнувся:

— Торік, батьку, пухли не тільки вчителі, а й ті, що владу держать у руках, бо то ж лихоліття було. Ну, а тепер гадаю, стан покращав?

— А як же! То я раніше був звичайним педагогом, мовляв: «человеком в футлярє», або Петром Івановичем, ну, а тепер ми: «товаріщ Бондар» . . . Товаріщ Бондар, ви должни будете сдавать екзамен по політграмотє!

— Ось, їм політграмота!

Скрутив із трьох пальців і ткнув до дверей:

— Ви попереду нагодуйте, а потім — екзаменуйте.

Мати занепокоїлася і почала робити йому якісь знаки:

— Петю, ти забув?

— Ніякого чорта я не боюсь, я з партійним говорю: — Останні слова вигукнув за вікно.

Олег підняв брови.

— Олечко, тут не треба, або вікно зачиніть на вулицю . . . Он Григорій Васильович.

Олег зрозумів:

— Дурниці, мамо, все має свою причину. А проте, я їсти хочу . . .

— Мій, голубчик, я ж і думала спитати . . .

— І вмитися треба!

— Хоч би ти, старий, штовхнув, зараз, зараз: іди на кухню.

III.

. . . Увечері захід, потім посиніла блакить і саду й зачаровано обводив навкруги: через балку на схилопологім килимі темнокущились левади:
на схолопологім килимі темнокущились левади:

були місяшні плями й чорна, чорнявая тінь.

І понеслось:

— Гі-гі-гі! Трепітно й жадібно. І десь далеко відгукнулось владно:

— Агі-гі-і-і! . .

Чулось бажання, чувся жадібний заклик життя.

Нісся відгук сивої дичини, немов у джунґлях скликалися самиці, або в безмежних степах іржали вільні скакуни.

А пахощі хвилями, а блідорожеві зорі усмішно жмурились на сході.

Олегові в туман повивалась голова. Підходив до куща ясмину й утопав у нього лицем, а з левадок в хороводі журилось високе сопрано. Тихо й лагідно луною відзивалось і з других кутків.

А з водопою неслось жадібно й владно:

— Агі-гі-і-і! . .

Іще співи:

і там, і там,

і там.

Олег плавав у згуках і здивовано мислив: «Відкіля ці пісні? Ще так не-що-давно — «Хаз-булат удолой» . . . — і більше нічого . . . А голоси! а гармонія! Та це якесь чарівне коло, це дивовижний концерт!

. . . За садком доріжкою йшло двоє й говорили голосно:

— Чула, Марійко? Олег Бондарівський приїхав?

— Ти бачила хіба?

— Аж двічі . . . симпопончик настоящий.

— Він же камуніст.

Друга щось сказала тихше, потім обидві гучно зареготались і . . . раптом заллялися піснею.

А з двору мати:

— Олег, до тебе прийшли й чай уже наспів.

— Іду! Над головою злякано тьохнув соловей і замовк.

Надійшов до двору. Від берестків до верби, як трамвай, жуки:

— Гу-у-у!

А поміж білими кужелями жарптицею стрибав ясен місяць. . .

Олег відчув, як щось невідоме поширило груди й електричним током пройшло по тілові. Хотілось співати, деклямувати, або кричати, як на водопої: Гі-гі-і-і!

І вирвалось:

— Чарівнице моя, вродлива країно! люблю тебе до божевілля, люблю твій первоцвіт культури й дикунства скалки! Хто посміє сягати на твою незайману красу, тому я груди протиставлю! . . хто? . .

У вічі вдарило світло з галерії, Олег труснув головою і чари шугнули в садок.

— Чорт знає що, омана якась . . . а патос!

Ступив через поріг, коло самовару гість: колись учитель гімназії, а тепер — семирічки.

— А-а-а, Олег Петрович! — запнувся: ви вже мені вибачте: по колишньому звертаюсь.

— Жартуєте? за ці роки одні гроші молодіють, а ми стільки нервів попсували . . .

Батько Олегів буркнув:

— При радянський владі замість нервів — дроти будуть протягати!

Гість підморгнув Олегові:

— Недовольні Петро Іванович: бурчать, хехе-хе! . .

Батько іржаво зашамотів:

— Чого ж недовольні? Почитайте наші резолюції, ого! На кожному слові — віват! віват! Просто — іс пола еті деспота. А ви — недовольні.

— А хто їх висловлює, оці резолюції?

— Ми слухаємо мовчки, а жевжик який-небудь читає.

— Ну, а голосує хто?

— О, в нас це просто робиться: «Хто проти? . . Ага, ви, а чому? а де раніше!» Ну, кому охота? Всі — за і завжди — за.

Гість глибоко зітхнув:

— Да, багацько ще кривди на місцях. Нема державного ума, нема того почуття, як от у дорогого Володимира Іліча. Я сам комуніст у душі і глибоко поважаю цю ідею, але, вибачте мені, коли наросвітою буде відати якийсь швець, то — пардон, — я такого комунізму не поділяю. Уявіть собі, являється і говорить: — учителів, доки вільні, треба використати в податковій кампанії.

Олег вставив:

Хто відчуває себе громадянином, той сам зрозуміє. . .

Гість улесливо і руку до серця:

— Я то розумію, бо знову таки — в душі я комуніст. От хотіли націоналізувати мій будиночок, — це несправедливо, доки я живий, а вмру, забирайте все, дітей не має . . . Я не пожалію, бо співчуваю власті. Я розумію, що від цього залежить добробут держави, так поговоріть же з ними, коли вони лише одно знають: «дай гроші — піду!»

Олег підвівся й вийшов: не хотілось ні слухати, ні говорити.

Мати здивувалася:

— А чаю, Олечка?

— Я скоро вернусь!

. . . За хвірткою глянув по вулиці: сплетене гілля творило зелену печеру, ясною оздобою тини, золотою мережею заткались шпориші.

Праворуч — поле. Пішов туди.

Коло левади назустріч Андрій.

— А я до тебе, здоров!

— Добре, а я до млина.

— О, а це місце й я люблю, знаєш — млин, поле, а кругом гаї ніби зажурилися.

— Та ти поет: « . . . примружились гаї». Читав «Квітчастий луг»?

— Квітчастий, квітчастий, гм . . . а що це буде?

— Вірш, голубе!

— А-а, не чув, вірш, кажеш? . .

— А про «живу» чув?

— Ну, звісно!

— І так мабуть скрізь у цих нетрях, іржавіють мов залізо в багні і не хочуть цього помічати . . . Це так Олег.

Андрій знічився:

— Я, признатися, думав, що тепер нікому й писати. Та де ти тут і дістанеш тую книжку, та ще й українську.

Дійшли до млина і посідали на бігуна у смуг-ляву тінь.

. . . Та чи ви були літньої ночі під млином, коли кожна стеблина млосне в місячному сяйві, а довкола — сади, левади, гаї замріяно шепочуть над полями? А там он по-під лісом нишком пробирається шлях і хтось нерухомо повзе, або привидом маячить!

Тиша. Сама земля прислухається! І в тиші гулом гуде гомін, співи, гук. І непотрібними здаються мотори, трамваї, велетенські будинки й бруковані шляхи. Хочеться сидіти отут на бігуні і мовчки бовтатися ногами в шовковій траві.

Андрій запитав:

— Не думаєш дома зостатися?

— Хотілось би . . . он, бач, як гарно тут, і праці, праці, непочатий куток, та придивишся — моторошно. . . І робиться ніби зрозумілим, чому повні затруєні міста, повні курорти людом, а тут, де на кожному кроці природня краса, лише ластівки перегулюють. А чим оцей куток гірший за якусь там Ніццу? та співи, співи, послухай!

— Подобаються?

— Надзвичайно, відкіля це?

— Наша праця. І так-о по всьому повіту: від хору нашого, як тут, пішло.

— Олег аж викрикнув:

— І тут поле для праці! Праця, праця, й праця! . . Ціла симфонія звуків і рухів, і в цьому ритмічному поступі від брукованих шляхів до стежок в лопухах, пріма — ми: гомо сапієнс! . . Е-ех, дивовижний хід, героїчний хід! . .

Олег оголив груди й сильним баритоном гукнув:

. . . .Скрипять вози, іржуть коні . . .
ідуть люди, як ті ріки . . .

Пристав і Андрій.
. . . то-то диво буде на ярмарку,
лише ми не бачим . . .
плачим не ба-а-чим! . .

Олег махнув рукою:

— Ну, й чорт з ними! А, ти Андрію, що тепер пороблявш?

— Хазяїную, та й у церкві реґентую.

— У церкві? Ти ж, здається, був кандидатом партії!

— Був, а тепер розбувся.

І під «сепь благодати?»

— То дурниця: по-перше — кошти потрібні, ну, а по-друге — автокефальна.

— Вибачай, це і грабіжництво можна виправдувати.

— Ех, Олег, прильпе язик мой к гортані . . .

— Чому?

— У нас так уже й гадають, що комуніст, то й чекіст.

— Не шкодь, то й тобі не будуть шкодити, а коли ти лише своїми сумнівами ділишся . . .

— Як би ж так і всі дивилися.

— Не треба було тікати з партії, той менше було б инших.

Андрій схопився.

— А ти знаєш, чому я кинув партію?

Олег очима: — Чому?

— Мені здається, що Богдан Хмельницький збочився на коні в той мент, коли глянув на Русь з висоти монументу . . . Отак і я уздрів її, тільки знизу, й — зіскочив:

— Святая Русь! Вседержітельная!

— І стрибнув у автокефальну Україну?

— Коли другого нема шляху, то й цей добрий: рідна культура!

— Мета виправдує засіб, — іронічно сказав Олег, — цілком по-єзуїтському . . .

— Ох, голубе, самі себе висічете: умовне, брате, все це!

— З такою філософією можна й до монархії дійти!

— Краще мати українського монарха ніж федеративного товариша!

Олег виструнчився:

— І ти був у партії?

— Побував, а зараз поринув у оцю зелену юшку і хай усі партії йдуть під три чорти!

Олег подивився на цю кострубату постать і пішов на дорогу.

Андрій наздогнав.

— Олег, так я ж тобі по-товариському, я ж нічого, це власні думки тільки! . .

— Ти куди йдеш?

— Та в цей же бік.

— Ну, а мені назад. Бувай! Повернув і пішов, а серед дороги залишилася кострубата постать Андрія.

IV.

На другий день. Олег повернувся додому надвечір.

Мати охала:

— Цілий день голодний, та хоч, щоб те здоров'я було.

А батько:

— Тее-те, як його . . . ти хоч би перші дні відпочив . . . не вовк — у ліс не втече.

Олег хмурився, а піт бронзив чоло.

— Тут не відпочивати треба, а працювати 24 години на добу, бо це не робота, а дрімота зелена: в паркомі пусто — десь купатися поїхали, в клубі — павутина по всіх хатах . . . і книжки годами не розрізані . . . Та всі якісь пилом прибиті чи сміттям затрушені.

Батько хіхікнув:

— А правдивіш: із-за вугла мішком.

— А кругом селянство, кругом глина — бери й ліпи дивовижну статую . . . а ми ніби в гості на годину, на дві! . .

Батько знову:

— Або в експедицію по золоте руно. Бачиш, синку, тепер сам, що тут за людці.

— Бачу. І вас добре розглядів! — Олег дратувався: — Раніше ви сиділи по футлярах, як слизняки в шкаралупах, а зараз повисували голови й сичите, мов гадюки, та один перед одного ніжку підставляєте. А коли падає вам же на голови, лементуєте: «караул! нема порядку!» Та й до яких же це пір буде?

— Горбатого, сину, могила виправить.

— Будьте горбаті, але не калічте молоді!

— Вони вже й так каліки. Де їхні устрої?

— В партії!
— А потім: «пилом прибиті»?
— Це горбаті росправились!
Вечером — садок і жуки, мов трамвай у морозяну ніч.
— Гу-у-у . . .
А з Болюбашівки жагуче й млосно дівчина:
— Гі-і-і! . . .
І з водопою луною владно й дужо:
— Агі-гі-і-і! . .
Виходив на галяву й жадібно пив густі пахощі с-під ясноооких зорь. І хотілось упасти на зелений килим і вічно слухати, як срібно журиться сопрано в левадках.
Згадав як Андрій:
— . . . Поринув у цю зелену юшку й хай усі партії підуть під три чорти!
. . . Промайнули велетенські будинки, трамвай, клуб, кабінет і . . . ростанули на серпанковім схилі.
— Е-е-ех! — Згріб пасмо шовкової трави й вирвав з корінням.

— — — — — — — — — — — — — —

— . . . Ну що там, Олег Петрович, — сусіда за чаєм, — як там нащот земельки?
— Закріпляють у кого була.
— А прибавки не буде?
— Як збудують другий поверх землі, тоді буде й ще по стільки.
— Та то правда, з пальця не висмокчеш . . . Бувало на польському фронті. . . А що, як тепер молоді там служать?
— Хіба ви газет не читаєте?
— А де їх візмеш?
— У клубі! Буваєте ж?
— У клубі? хе-хе . . . колись у армії тричі на день бував . . . Ну, так там всі разом, одна сім'я. . . а тут те-є . . .
— Я це й сам відчуваю. А винні товариші: нема в них військового духу, — сусіда вип'яв груди, — отого нема, щоб сам: «голову вище, грудь вперед!» і другим: «р-р-равня-я-йсь!» . . . А то десь копаються собі в бумажках.

V.

Увечері буде зібрання, а в день сонце, мов рихва вихвачена з горна, млявило людей і вони тинялись по містечку, як мухи по комині. Дрімали вулички та завулки під похилими парками, а на площі цілим загоном свині й самотні кози . . .
Містечко ніби їла якась іржа і ця іржа, здавалося, починала вже чіплятися й до Олега.
І він мислив:
. . . Не люди, а трупи, і це в той час, коли ми на порозі всесвітньої революції . . . Треба слова, огненного слова, щоб розбудити ходячу дрімоту! В голові складалася блискуча промова, від котрої, як йому здавалося, мусять каміння здрігнутися.
— А котра година?
. . . А потім — вечір. У вісім початок. Прийшов до клубу за п'ять хвилин — пусто. Прийшов далі — двоє товарищів совали шахи. Запитав:
— Що це у вас завжди так збираються?
— Вісім, пора починати.
— Рано. Годин у десять надійдуть, а зараз на цвинтарі гуляють!
— Погана звичка!
Взяв газету (вчорашнє? ні, прошлого тижня . . .), почав читати лише очима.
. . . Промайнули велетенські будівлі віку, електрична доба, радіощогли й блискавиці на захід. . . На вікнах павутина, павуки боязко визирали з кутків, а за вікнами, на захід, блискавиці.
. . . Через годину з'явилося ще двоє товаришів. А в десять Олег покинув клуб — зібрання не відбулося.
Він лютував:
— На цвинтарі гуляють! Іржу обтирають з похилих хрестів . . . А я зі словом без черги й без штампу! . .
І над поснувшими хатками знову вирисовувались сірі масиви, трамваї, авто, мотори. . .
. . . Олег не чув уже, як у левадках журилося срібне сопрано, як тьохкав соловей.
Він поспішав і боявся озиратися назад.
. . . Коли сідав уже на воза, мати слізливо докоряла:
— Хоч би там на храм зостався, не добрий ти, Олечка!
А батько:
— Те-є те як його . . . тікаєш, синку? Ну тобі видніше, а тільки ж і горбатих не забувай.
Олег похапцем підтикав сіно й кидав:
— Робота там у мене . . . я тепер частіше . . .
Стрибнув.
Ну, бувайте!
. . . Через годину він був знову між зеленою шерстю хлібів. Нудно торохтіли похряпані колеса й дирчала шальовка і було тоскно ніби там десь небіжчик . . .
Він знав, що їхати ще годину, а то й дві, а хотілось запитати візника:
— Чи скоро вже залізниця?

Леонід Білецький.

Всеукраїнська Академія Наук у Києві

(1918—1919)

(Н. К. С.) 14 листопада 1948 р. минуло 30 літ з дня відкриття Української Академії Наук у Києві. За відсутністю тут на еміграції матеріялів і джерел тяжко писати докладну історію цієї нашої найвижчої державної наукової установи. Але в тридцяту річницю варто згадати про неї, оскільки в останні роки під большевицьким пануванням Академія Наук, як українська установа, в 1929—30 рр. по суті зліквідована і перетворена в філію московської Академії Наук під назвою «Академія Наук УРСР». Спробую тільки в формі споминів подати кілька фактів про початки її організації в Міністерстві Освіти в Києві, бо я працював у ньому від самих початків його заснування, ще за Генерального Секретаря Освіти, проф. Івана Стешенка.

В лютім 1918 р. повернулася до Києва Центральна Рада. Прибув тоді і український Уряд на чолі з прем'єр-міністром Голубовичем. Міністром освіти став проф. Вячеслав Прокопович. При міністрі освіти організувалась, як дорадчий орган, Міністерська Рада чи Рада при міністрі освіти на чолі з проф. Петром Холодним, що мала своїм завданням розглядати всі справи, які міністр освіти внесе до неї, всі закони Міністерства Освіти і всі принципові питання, що поставить кожний із директорів окремих Департаментів та начальників окремих Відділів. Департаментом високих шкіл керував тоді проф. Т. Сушицький, пізніші перший ректор Українського Державного Університету в Києві. Не пам'ятаю, хто перший подав думку про заснування Української Академії Наук, але пам'ятаю, що на одному із засідань Ради при міністрі освіти директор Департаменту Високих Шкіл інформував про те, що він уже розробляє проєкт (думаю з ініціятиви Наукового Т-ва в Києві), організації Української Академії Наук, так само, як і проєкт двох державних університетів: один у Києві і другий у Кам'янці Подільському (із ініціятиви українського громадянства Ґуберніяльного Земства та міської Управи в Кам'янці Подільському).

Отже, перші кроки організації Української Академії Наук у Києві належать міністерству Освіти ще за Центральної Ради. В якій стадії та організація була проведена Департаментом Високих Шкіл, хто був у комісії по виробленні проекту — вже не пам'ятаю, бо близько до Департаменту Високих Шкіл я не стояв, керуючи відділом Педагогічних Шкіл, але добре знаю, що **до гетманського перевороту справа організації Української Академії Наук у Києві була вже започаткована,** збірались матеріяли і різні закони інших академій наук, обговорювалось питання в окремій комісії, і справою цілою керував проф. Т. Сушицький. І коли стався переворот, на чолі Української Держави став Павло Скоропадський і міністром освіти — проф. Микола Василенко, тоді справа Академії Наук увійшла була вже в другу стадію організаційного оформлення, а саме — надання ВУАН правно - державних підвалин і завершення. Бракувало тільки фахової людини, щоб завершила проєкт Академії Наук відповідним законом і вклала до нього відповідний академічно-науковий зміст. М. Грушевський, як Голова Центральної Ради, не в стані був за цю справу взятись. А за часів Гетьмана, як антипод останнього, не брав участи в справі Академії Наук із причин принципово-опозиційного наставлення до Уряду Гетьмана.

Новий міністр освіти проф. Микола Василенко дуже зацікавився справою організації двох вище згаданих університетів й Українською Академією Наук. Зібравши всі інформації від директора Департаменту Високих Шкіл проф. Т. Сушицького, М. Василенко багато зробив у справі урухомлення праці по організації ВУАН. В першу чергу він наказав зорганізувати комісію, на чоло її запросив дійсного члена Петербурської Академії Наук проф. Вернадського, а на секретаря відомого архивознавця В. Медзалевського. До комісії ввійшли всі найчільніші представники української науки: Петро Холодний і Т. Сушицький. Хто приймав участь з інших фахів: природничих, математичних, медичних не пам'ятаю. Комісія працювала дуже інтенсивно протягом літа 1918 р. і 14 листопада того ж року Українська Академія Наук була врочисто відкрита і складалася із трьох Відділів: 1. Відділ Історично-Філологічний, 2. Відділ Фізико-Математичний, і 3. Відділ Соціяльно-Економічний. Для всіх відділів ВУАН по статуту Академії Наук було визначено 28 академіків. По 1-му Відділі, що розпочав свою працю в грудні місяці 1918 р. першими академиками були: Дмитро Багалій, Агатангел Кримський і Микола Петров. Пізніше р. 1919 був обраний членом Академії по клясі красного письменства Сергій Єфремов. На рік 1923, цебто на протязі перших пяти років I Відділ у свойому складі нараховував уже 12 академіків, себто крім уже названих ще — Микола Сумцов, Василь Іконніків, Михайло Грушевський, Микола Біляшівський, Андрій Лебеда, Федір Мищенко, Олексій Новицький, Федір Шміт і двох директорів з правами академіків: Евген Тимченко і Олександер Грушевський, З 12 академіків до 1923 р. померли: Хведір Вовк 1918 р., Микола Петров 1921 р., Микола Сумцов 1922 р., Орест Левицький 1922 р. й В. Іконніків 1923 р. Поза Києвом з членів академіків перебували: Володимир Перетць, Степан Смаль-Стоцький, Кость Харлампович.

Протягом цих пяти років до Укр. Академії Наук приєднались такі наукові товариства: 1) Историческое Общество Нестора — Летописца, засноване ще 1873 р., 2) Історично-Літературне Т-во, засноване 1922 р., 3) Т-во дослідників укр.

історії, письменства й мови в Ленінграді. На чолі першого стояв акад. М. Василенко, на чолі другого — акад. С. Єфремов, на чолі третього — акад. Вол. Перетць.

Іншу ролю в історії Укр. Акад. Наук відограло Наукове Товариство в Києві. Історія його починається від р. 1906, коли був затверджений у Києві його статут. Сама праця У. Н. Т. в Києві була розпочата в квітні 1907 р. На чолі його став акад. М. Грушевський. Це Т-во об'єднувало найвидатніших українських учених. Органом його наукових видань були «Записки Наукового Т-ва в Києві», популярних видань — «Україна». Наукова праця його проводилась по трьох секціях: історичній, філологічній та математично-природничій, але в роках 1917—1920 вже працювали такі 9 секцій: історична, філологічна, етнографічна, економічна, археологічна, мистецька, медична, технічна та природнича. З рамени Наукового Товариства вийшла ідея **в** р. 1917 утворення Українського Народнього Університету; всі матеріяли по розробленні проєкту пізніше були передані до Міністерства Освіти по організації Укр. Державного Університету в Києві. **Далі Т-во плекало ідею перетворитись в Академію Наук;** вже вироблялись пляни і статут; але, коли в Міністерстві Освіти за міністра М. Василенка на чоло Комісії по розробленні проєкту був покликаний академік Вернадський, ідея Академії Наук Науковим Т-вом була відложена. І відродилась тільки тоді, коли Гетьманат України був заступлений Директорією. Тоді М. Грушевський, що непримиренне стояв в опозиції до проєкту Академії Наук акад. Вернадського, не дивлячись на те, що Академія Наук була вже урядом Гетьмана відкрита, в січні місяці 1919 р. скликає загальні збори членів усіх секцій Наукового Т-ва і пропонує зборам проєкт Академії Наук, що перекреслював цілу організаційну структуру Академії Наук, на чолі якої вже стояв акад. Вернадський, як її президент. Памятаю дуже добре ці бурхливі збори Наукового Т-ва. Рішалась доля вже організованої Академії Наук. З одного боку авторитет М. Грушевського, що не міг примиритись з Академією Наук, яка була організована комісією на чолі з Вернадським, міністром М. Василенком і затверджена на основі закону Гетьманом П. Скоропадським, з другого боку стояли ми всі, члени Т-ва на чолі з С. Єфремовим та А. Кримським. Збори були дуже бурхливі. Врешті-решт за М. Грушевським пішла меншість і проєкт українського історика був відкинутий. А весною р. 1921 Наукове Т-во було по окремих секціях прилучене до Академії Наук, до її поодиноких трьох Відділів. Михайло Грушевський, дійсний член Академії Наук до праці в Академії не приступив: виїхав за кордон і тільки на весні 1924 р. повернувся до Києва і став на чолі Дослідчої Катедри з історії України. До того часу Історично-Філологічний Відділ працював під загальним керівництвом акад. А. Кримського. З приїздом М. Грушевського Відділ цей не знизив своєї наукової праці і вів її далі. А М. Грушевський, хоч і приступив на зверх до співпраці але внутрішньо перебував в антагоністичних відносинах до декого з Академіків. Тоді в році 1924 на одній із сесій конференції всіх присутніх в Києві академіків були обрані в числа дійсних членів Академії пять осіб із Східньої Галичини, цебто проф. Кирило Студинський, Філярет Колесса, Станіслав Дністрянський, Степан Рудницький і Михайло Возняк і три з них співпрацювали з М. Грушевським. І в Академії Наук серед українських академіків утвердилось із прибуттям до Києва М. Грушевського, Кирила Студинського і інш. дві партії, непогідних між собою у співпраці. На чолі першої стояв С. Єфремов і Аґатангел Кримський, на чолі другої М. Грушевський і Кирило Студинський. Акад. В. Перетць займав посереднє і примиряюче становище. Було багато прикрих персональних непорозумінь, що висвітлювались навіть на сторінках «Діла» у Львові. Але ці персональні розгодження не перешкаджали провадити велику наукову працю й наукове видавництво. І Михайло Грушевський з одного боку й Сергій Єфремов та Аґат. Кримський з другого розгорнули величезну наукову працю і велике видавництво наукових журналів, збірників та окремих моноґрафій. Першим розпочали наукове видавництво С. Єфремов і Аґат. Кримський. Насамперед вони притягнули до праці велике число молодих співробітників з семинаря акад. В. Перетця в Києві й інш. З р. 1920 почали виходити «Записки Історично-Філологічного Відділу» УАН, які не припинялись аж до 1930 р. р. Поруч друкувались «Збірники Істор.-Філолог. Відділу», що до 1927 р. нараховувались числом 52. Але вони продовжували виходити і після. Далі, р. 1927 вийшло два томи «Творів» Т. Шевченка, започатковано було наукове видання під редакцією акад. С. Єфремова творів Т. Шевченка із багатющим коментарем найвидатніших шевченкознавців у Києві. Але вдалось випустити тільки два томи: III том — листування поета і тих, що до нього писали й IV том — «Журнал» (Щоденник) Т. Шевченка і три томи ювилейні, Збірники на честь видатного історика акад. Д. Багалія, Монографія про Слово о полку Ігоревім.

Поруч із науковою працею істор.-філолог. Відділу розпочав широку наукову діяльність і Мих. Грушевський, що р. 1924 повернувся з Відня до Києва. Але в Києві М. Грушевський на прилучується до Історично-Філологічного Відділу Академії Наук і не очолює Історичну його секцію, бо очолював її акад. Д. Багалій, а утворює при Академії Наук Дослідчу Катедру Історії України, творить при ній ряд комісій: Примітивних народів України, Археольогічну, Етнографічну й інш. низку Інститутів і Кабінетів і розпочинає велику наукову й видавничу працю. Засновує при катедрі науковий журнал «Україна», що виходила систематично аж до часу, коли М. Грушевський був большевицькою владою знятий від керівництва катедрою. «Україна» нарахувала більше 40 чисел. Одночасове М. Грушевський продовжує видавати від IV тому дальших 4 томи своєї історії Укр. Літератури, випускає дальших два томи (друга пол. IX й X томи) своєї монументальної «Історії України Руси»; випускає знаменитий Корпус Українських Дум I і II т.; щорічно видає «Науковий Збірник», збірники присвячені Чернігову, Києву; I—IV т. наукового збірника «За сто літ» і т. д. Таким чином, коли порахувати наукові видання одного тільки Історично-Філологічного Відділу

Академії Наук із Дослідчою Катедрою Історії України, то ця науково-українознавча праця виносить більше 200 томів за час 10 літ інтенсивної праці до її ліквідації. Це є такі монументи національної культури, які за такий короткий час не підносило до того часу жодне наукове видавництво України. Але ж подібну працю провадили й інші Відділи Академії Наук у Києві. Інтенсивно працював і Соціяльно-Економічний Відділ Академії Наук і теж по лінії української культури і господарства. Розроблялась монографічна Історія Українського Права. Досить назвати працю по Руській Правді, праці з історії українського права доби Гетманської, економіка України.

Працював у видавничій ділянці й Відділ Фізико-Математичний в видавництві якого найкраще були заступлені науки природничі.

Слід згадати видання шість томів Українсько-російського словника, що мав заступити 4-х томовий «Словник» Б. Грінченка; цілу низку термінологічних словників, кількість яких доходила до 20.

І ця праця була зроблена до розгрому Укр. Академії Наук р. 1933 коли большевицька влада й комуністична партія московська вирішила зліквідувати українознавчу наукову працю і перевести Академію на рейки фахово-технічних видань та поставити її на услуги партії, як філію Московської Академії Наук.

Патріотична наукова праця академіків УАН проходила в дуже тяжких матеріяльних умовах. Академіки були морально й матеріяльно упосліджені, понижені, морені голодом і холодом. Тільки велика національна їх свідомість та відданість українській нації і культурі підносила їх на справжні подвиги й ставила їх у становище борців за вільну науку і Україну.

Тома Лапичак

Ленін і ... електрон

Хто думав би, що методологія інтерпретації життя в большевицькому розумінні виходить з фактів і ними пояснює закони природи, той знаходиться в великому непорозумінні. Не висновки науки, не висновки логічного мислання і обсервації життя, але ... твори Леніна є найвищою, найавторитетнішою і найнепомильнішою науковою аксіомою. Теоретичний і політичний журнал ЦК ВКП(б) **«Большевик»** № 2 (з дня 30 січня 1948) займається «філософічним» розглядом значення найновіших здобутків науки, в першу чергу фізики, на розвиток теорії історичного матеріялізму. В статті **«Ленинский взгляд на електрон и современная физика»** якийсь большевицький «вчений» під призвіщем Б. Кедров піднявся саме завдання довести цитатами з творів Леніна, що діялектичний матеріялізм в світлі найновіщих здобутків фізики, в світлі розбиття атома, здобуває ще одно підтвердження своєї правильности як філософії науки і життя.

Пізнання будови атома, його розбиття і відкриття електрона як складової частини атома — стали проблемами, що мають не тільки наукове, мілітарне, господарське, політичне чи біологічне значення. Вони мають, передовсім, філософічне значення. Розбиття атома довело, що матерія є більше зложена, ніж ми собі це дотепер уявляли, Воно дальше довело, що і пізнання людське може піти далеко глибше, ніж про це була думка. Виходячи з того факту, Кедров намагається довести, що принципово є допускаєма повнота пізнання, що ніщо не стоїть на перешкоді доосновному пізнанню якоїнебудь речі з якоїнебудь сторони. Він намагається переконати читача в тому, що «в природі немає нічого принципіяльно непізнаваємого, а є лише практично ще не пізнані нами речі; все, що нас окружає, вся природа у всіх її безконечних проявах, може бути в принципі пізнана. Практика доказує, що немає ніяких меж, що перешкаджали б проникненню нашої думки в любу область природи!» «Діялектичний матеріялізм відкидає нерозумні видумки агностиків про мниму нашу неспроможність пізнати «річ в собі», сутність речей і т. д.»

Тезу поставлену в тому вигляді Б. Кедров аргументує цитатою Леніна з його праці «Матеріялізм і емпіріокритицизм»: «Істота» річей чи субстанцій є т а к о ж зглядні; вони виражають тільки поглиблення людського пізнання об'єктів, і якщо вчора це поглиблення не йшло дальше атома, сьогодні — дальше електрона і етеру, то діялектичний матеріялізм настоює на часовому, відносному, приблизному характері всіх тих в і х пізнання природи проґресуючою наукою людства. Електрони так само є невичерпним, як і атом, природа безконечна, вона існує безконечно ...» (Твори. Т. 14, стор. 249). Б. Кедров, цитуючи те місце Леніна, в переконанні, що тим підкріплює філософію історичного матеріялізму, осягає саме щось протилежне. Сказано гарно. Природа безконечна. Пізнання людське безконечне. Істота речей зглядна. Але чи не знаходимо ми в тому твердженні Леніна рівночасно і заперечення всемогучости людського пізнання? Чи в безконечності природи не містяться рівночасно і неможність її пізнання? Якщо даний стан нашого пізнання є тільки часовий, тільки релятивий, тільки приблизний — то чи не випливає з того послідовно теза про н е м о ж н і с т ь знайти людському розумові абсолютну істину, неможність пізнати істоту речей без сумніву, без огляду на все, що товаришить тому пізнанню? Чи не зна-

ходимо ми в тому ленінському твердженні (назвім його так для приємности тов. Б. Кедрова) потвердження давної тези, — висловленої ще сланим фізіологом Дю Боа Раймондом, — про «ігнорамус ет ігнорабімус» в принципі таких речей як духі матерія, добро і зло, свідомість і т. д.

Б. Кедров сам це добре розуміє, коли наводить в дальшому таку цитату Леніна: «Мисль людини безконечно заглиблюється від симптому до істоти, від істотности першого, так би мовити порядку, до істотности другого порядку і т. д. без кінця («Філософські тетради», стор. 237). Кедров приводить цю думку Леніна ніби на доказ того, що «безконечний процес вглиблювання пізнання людиною річей, явищ, процесів і т. д. від явищ до істотности і від менше глибокої до більше глибокої істотности» є рівнозначним з визнанням принципу про абсолютну спроможність людського пізнання і, так би мовити, всемогучість людського розуму. В дійсності ж кожний розуміє, що безконечність вглиблювання — це нічого іншого як неспроможність абсолютного пізнання. Не маючи певности, чи ця цитата Леніна в повності вистарчає на те, щоби переконати читача в спроможності абсолютного пізнання, Кедров кличе собі на поміч... самого Сталіна. Він наводить його слова з **«Історії ВКП(б).** Короткий курс», (стор. 108): «В протилежність ідеалізмові, який оспорює можність пізнання світу і його закономірності, не вірить в достовірність нашого знання, не признає об'єктивної правди, і вважає, що світ є в полоні «речей в собі», яких наука ніколи не може пізнати, — марксистський філософський матеріялізм виходить з того, що світ і його закономірності вповні пізнавальні, що наші знання про закони природи, провірені досвідом, практикою, є достовірні, мають значення об'єктивних істин, що в світі немає речей непізнаваємих, а є тільки речі, ще не пізнані, які будуть розкриті і пізнані силами науки і практики».

Так говорить Сталін. Він же — непомильний. Така велить думати НКВД і Б. Кедров це робить. Колись Б. Кедров сам належав до категорії тих людей, що ставили межі природі і людському пізнанню. Про це він виразно говорить ще в 1947 р. в своїй книжці «Енґельс і існування» (в уступі III другого розділу). Там він, не зважаючи на свій філософічний матеріялізм і діялектику матеріялістичного пізнання, показав себе таким самим скептиком людського пізнання і розкриття таємниці меж природи, як кожний інший філософічний ідеаліст. Але сьогодні (в січні 1948 р.) «порядком критики і самокритики» він «считає своим долгом отметить, що в своєй книге «Енгельс и естествование», употреблен неправильний термин «границы природы», «границы познания». Хотя я не абсолютизирую границ познания, разсматривая их всюду как относительные, как границы определенного качества, определенного круга явлений природы, тем не менее употребленный мною термин может дать, подумать, что я признаю существование каких-то границ природы или нашего познания».

Він не абсолютизує границь пізнання, значить абсолютного пізнання він не визнає. Він визнає пізнання тільки відносне, обмежене, відділене, певного круга явищ (от як, прим., пізнання непомильности Леніна і Сталіна, пізнання своїх помилок, чи пізнання всемогучости НКВД), але рівночасно він застерігається проти того, **щоби** розуміти вжитий ним термін, як признання існування якихнебудь границь природи і нашого її пізнання. Дійсна квадратура кола і большевицька діялектика! А логіка — гідна большевицького аґітатора.

*

Але вернім до мериторичного розгляду питання. Чи дійсно наукові здобутки фізики дають докази на те, що людське пізнання необмежене і разом з тим, чи вірна є система матеріялістичного споглядання світу?

Ленін застерігався проти тенденції проголосити відкриття електрона останньою частиною матерії і «вичерпанням» пізнання природи. Такі тенденції Б. Кедров хоче приписувати ідеалістам. В дійсності не ідеалісти, але матеріялісти були тої думи, що пізнавши будову атому, його внутрішню структуру і відношення сил та елементів внутрі нього, можна збаґнути закони природи і ними вияснити істоту життя. Саме ідеалісти твердили, що пізнання будови матерії — це дрібна частина нашого пізнання взагалі і вона в ніякій мірі не розв'язує проблеми таємниці природи, її законів і меж в загальному.

Наукові здобутки дослідів потвердили цей погляд вповні. Матерія в своїй сутності становить безконечний ряд ступенів. Наше пізнання доходить на разі перших ступенів, за якими слідують дальші, і так до безконечности. Атом і електрон є першими доступними нашим дослідам ступенями будови матерії і ми могли на основі наукових здобутків пізнати лише те, що вони є звенами безконечного ряду різнородних форм, які повстають наслідком вічного руху і вічного розвою матерії. Отже два основні пізнання, **безконечність і вічний рух, розвиток. А** це ж основа ідеалістичного світосприймання.

Наука розбила атом. З нього вона виділила електрон, як найменшу знану нам сьогодні частинку енергії і нукльон (зложений з невтрона і протона), як найменшу частинку матерії. Що змінилось від часу, коли це пізнання було для нас таємницею? Ніщо. Ні матерія, ні енерґія не зникли. Їм дано іншу назву і їх сьогоні дозується іншими квантами. Людська думка, філософія, а в слід за тим практичні їх висновки (світогляд, політичні доктрини, і т. д.) не знайшли ніякого нового арґументу для своєї побіди. Давний спір ідеалістів і матеріялістів не дістав ніякої нової зброї для своєї дальшої боротьби. Сили їх остаються дальше такими самими.

Ленін в розбитті атома не міг знайти ніякого доказу на свій матеріялістичний монізм.

*

Які основні відомості з фізики, потрібні нам для погляду на тему?

Атом складається з центрального ядра і різного числа електронів, в залежності від роду атома. Електрон (приймім для упрощення тільки один — як це є в атомі водня) кружляє довкруги

ядра — подібно, як кланети довкруги сонця. Досліди довели, що орбіта (шлях руху) електрона не є стала і незмінна. Положення електрона в атомі є змінне — так його віддалення від ядра, як і місце на так званій електроновій оболочці. Це залежить від динаміки сил, що існують між електроном (електрично від'ємним нарядом) і протоном (електрично додатнім нарядом).

Данський фізик Нільс Бор ще в 1913 р. відкрив, що все ж таки скільксть орбіт, по яких кружляє електрон є обмежена. Ці орбіти він назвав «дозволеними». При переході електрона з одної орбіти на другу зміняється його енергія. Вона або звільняється електроном, або він її поглощує. Цю енергію, висловлено і означено т. зв. квантами. З огляду на це, що квант — це найменша скількість енергії, утрата її, або поглощення при перескоку електрона з одної орбіти на другу мусить виносити цілу одиницю кванта. Тому й такі «дозволені» орбіти, на які електрон, потребує виділити або поглотити ціле число квантів, щоби на них попасти, називаються «квантуючими».

Як сказано, віддаль електрона від ядра не все однакова. Тому й орбіти кружляння електрона не можуть бути кругами (колесами). Сьогодні приймається, що кружляння електрона довкруги ядра відбувається по еліпсі.

В дальших дослідах знайдено, що й положення еліпсової орбіти руху елетрона не є стале. Сама еліпса орбіти обертається довкруги ядра, щось на взір руху обруча довкруги палиці. З того виходить, що орбіти руху електрона лежать не в одній площині, а в різних. Так, як відношення між різними орбітами з огляду на їх величину мусять квантуватися (т. зн., що різниця між ними є означена цілим числом квантів — бо як причину такої чи іншої орбіти, по якій рухається електрон, становиться певну кількість енергії електрона, висловленої в квантах), так само і положення орбіт відносно площини квантуються. То значить, що диференція їх причин, що змушують їх до такого положення є виражена цілим числом квантів.

Перше квантове число, що визначає саму орбіту, по якій електрон кружляє називається **головним,** друге — що визначає форму орбіти (від круга до найбільше витягнутої еліпси) — називаємо **побічним,** а третє — що визначає площину орбіти — називаємо **магнетним.**

Та на тому ще не вичерпані проблеми електрона, його простірного положення в атомі та його характору руху. Електрон в своїм русі довкруги центрального ядра крутиться ще й довкруги власної осі (на взір веретена), і то в двох напрямах: згідно з вказівкою годинника і в протилежному напрямі. Цей рід руху електрона (названий «спина»(теж квантується і це число є четвертим числом квантовим електрона.

Так справи маються схематично, в атомі модельовому, де є один електрон. Як виглядають тепер вони в атомі, що має більше число електронів (прим., атом уранію має 92 електрони). Отож фізика ствердила (в 1926 р.), що внутрі атома в електронній оболочці не може існувати двох атомів, що мали б всі чотири квантові числа тотожні («принцип Павлі»).

На основі принципа Павлі теоретично було можливим вияснити періодичну систему первнів Менделеєва, означити фізичний характер атомів і т. д.

Але сам Б. Кедров признається, що **«міжтим іменно в той же момент показалось, наскільки далека фізика від досягнення незбитого ідеалу метафізики — вичерпати невичерпне, довести до кінця пізнання безконечного, поставити поділ неподільному рухові людського пізнання».**

Показалось, що рух електрона внутрі атома не має нічого спільного з механічним рухом якогонебудь тіла, — прим. планет, — довкруги сонця. В 1926 р. поставлено теорію нової квантової, або хвилевої механіки. На основі теорії треба було відказатись від сталого опреділення місця електрона в атомі, бо ніякі механічні обчислення не могли цього зробити. Показалось, що не у всіх частях оболочки електрон появляється однаково часто. Електрон може відхилятися від шляху усталеного Бором на основі чотирох квантових чисел. Поняття про точну орбіту електрона заступило поняття про електронний облак з затертими (розмазаними) межами, а поняття про точне місце електрона в атомі замінилось поняттям про правдоподібність його місця. Це доказало, що образ мікрокосмосу різниться від образу макрокосмосу не тільки масштабом вимірів, але й якістю законів, що в них панують. Число і закони, що ними визначались би відношення сил в процесах показались неістотними.

Це ствердження науки Б. Кедров виснює так: «На початку другої чвертки XX століття після тринадцятьлітних спроб «вичерпати» електрон в розумінні однозначного визначення його положення в атомі фізики змушені були відказатись від тих спроб. Таке відмовлення свідчило не про безсилість науки, а, навпаки, про те, що в результаті величезного шляху пробробленого фізикою, вдалось установити, що те, чого шукали фізики — (точних раз на все данних орбіт електрона) — в природі взагалі немає, що в дійсності рух електрона внутрі атома є незмірно більш складним, чим це спочатку видавалось фізикам на чолі з Бором. Все це стало новим великим осягом фізики і блискучим підтвердженням ленінської формули про невичерпаемість електрона».

Тут маємо дальший примір т. зв. правильности (?) філософічного мислення історичного матеріялізму, що його боронить Б. Кедров. Границі пізнання необмежені. Невідоме лише нам часово. Але електрон є невичерпаемий і пізнання його також! Треба в це вірити, бо . . . так сказав Ленін. Клясичний поворот до середнєвічної схолястики.

*

Все, що було сказане, відносилось до відношення і позиції електрона до ядра — і це становить про фізичні властивості атома.

Яке тепер відношення електронів між собою — (від цього залежить хемічна властивість атома)? Спершу вважали, що взаємовідношення електронів нормуються законом Кульона: вони себе взаємно відпихають, бо наладовані елек-

тричним негативним нарядом. Але це поняття не вдержалось. Показалось, що закон Кульона тут не діє. Електрони не відпихаються, але можуть лучитися. Це получення вияснюється згаданою прикметою «спіна», т. зн. властивістю електронів обертатися довкруги своєї осі, при чому виявилось що і цей рух («спіна») не належить розуміти механічно, але що це є специяльний стан електрона, який тільки для упрощення означаємо схематично рухом згідним і незгідним зі стрілкою годинника. Електрони з протилежною «спіна» лучаться, зглядно виказують тенденцію до лучення. Це має значення не тільки для морфологічного вияснення моделя атома, але й для вияснення хемічних реакцій, які заходять поміж атомами.

В хемічній реакції має місце не лише її якість, але і сила, т. зн. енерґія, що існує при тій сполуці. Схематично можна це представити в той спосіб, що, прим., енерґію зв'язку між двома атомами водня в молекулі водня можна означити, коли прийняти, що в такій молекулі існують і діють кульоновські сили між чотирома частинками: двома протонами (ядрами атомів водня) і двома електронами. Кожний електрон відпихається від другого електрона і притягається кожним із двох протонів.

Але як електрони рухаються і їх рух дає образ замазаного «електронового облака», так само внутрі атома є місця, де можуть бути присутні з відомою правдоподібністю оба електрони. В тих місцях облак одного електрона неначе «налягає» на облак другого і приходить з ним до взаємодіяння, яке ми називаємо «резонансом». Відносно резонансу є дві теорії: одна каже, що таке взаємодіяння, або резонанс, проходить реально, фізично; друга каже, що це лише спосіб опису, це лише образ, яким можна схематично представити цей складний процес доповнюючого взаємодіяння між електронами. І знов, говорячи про цей факт, Б. Кедров робить висновок, який цілком не піддержує ленінської теорії про спроможність абсолютного пізнання, але її заперечує, заперечуючи спроможність пізнання проблеми електрона: «Не входячи в більш детальний розгляд того питання, відмітимо тільки, що самий факт існування у взаємодіючих електронів такої властивости, для зображення якої потрібно введення окремого поняття резонанса, говорить про невичерпаємість електрона ,.,.,.»

*

Ще більше мороки завдає Б. Кедрову теорія хвилевого взаємодіяння електронів у відношенні до електронової оптики.

Розвій фізики впровадив в оптику два поняття: хвилі і частинки (фотона). В основі світляних явищ лежить нерозривно фотон і хвиля. Вони існують нероздільно. Де Бройль (Де Брогліє) поставив гіпотезу, що електрон — це сполучення частинки і хвилі, іншими словами — це сполучення протилежностей: перериvности (частинка) і безперервности (хвиля). Здобутки дослідів потвердили цю гіпотезу: ствердження інтерференції, (напереміного насилення і ослаблення інтензивности «світла» при наложенні хвиль), ствердження дифракції (заломання хвилі світла). Стверджено далі, що довжина електричної хвилі залежить від скорости електрона і від його маси, чим маса чи частинка більша і чим скоріше вона рухається — тим довжина хвилі менша, що навіть при невеликій енерґії довжина хвилі є менша від діяметра атома. Останню властивість використано практично при побудові т. зв. електронного мікроскопа, при якому використано дальшу властивість електронів збиратися в вогниці і давати побільшений образ при переході через магнетне поле.

І з того факту Б. Кедров хотів би витягнути висновок для піддержання теорії Леніна про філософічний матеріялізм і необмеженість пізнання. Та питання сполучности переривного з неперервним, матеріяльного з нематеріяльним, істоти будови всесвіту і законів, що ним кермують, все ж таки не розв'язані, і немає ніяких підстав вірити, що їх вдасться взагалі розв'язати. Це доводить не лише про «невичерпаємість електрона» (Ленін), але разом з тим і про невичерпаємість і нашого знання про нього і природи взагалі.

*

Не менше глибоко представляється невичерпаємість прикмет і властивостей електрона при розгляді його взаємовідношення з фотонами (корпускулами) світла. Фізики ствердили т. зв. світляне тиснення, яким можна було пояснити виривання електрона з оболочки атома під впливом діяння світла (т. зв. фотоелектричний ефект). Фізики прийшли до висновку, що тут має місце взаємодіяння між окремими частинками світла (фотоном) і електроном. На тій основі зложено теорію, що світло складається не з простих частинок, але з частинок особливого характеру, що являють собою своєрідне получення частинки (корпускули) і хвилі.

Взаємодіяння світла (фотона) і електрона відбувається в чотирох різних типах (видах).

П е р ш и м типом, найбільше простим, — це поглощення і получення фотона з електроном при рівночаснім перескоку електрона з одної орбіти на другу, або, як це ще інакше можна сказати, з одного енерґетичного уровеня на другий. Механізм того взаємодіяння можна собі уявити так: фотон, що влітає ззовні в атом, поглощується одним з електронів, який перескакує на більше високий уровень (орбіту) або вибивається з атома зовсім і виходить зі сфери притягання ядра. На місце звільненого електрона приходить сусідній, більше віддалений електрон, виділяючи при цьому фотон окресленої частоти. Цим пояснюються спектральні властивості атома.

Якщо падаючий на атом фотон посідає більшу довжину хвилі і малу енерґію, то він здібний вибити з атома тільки найбільше віддалений від ядра електрон, найменше сильно зв'язаний з атомом. Чим коротша довжина хвилі падаючого на атом фотона, тим більше глибокі електрони він є споможний вибити з їх орбіт. Так приміром, фотони рентґенівських лучів і радіоактивних ґамма-лучів є спроможні вибити електрон із усіх, навіть найбільше глибоких, слоїв атома.

Отже, види взаємодіяння атома і електрона внутрі атома є залежні від уровня, на якому знаходиться електрон (орбіти найбільш віддалені від

нутра атома), і від довжини хвилі фотона. Характеристичне при цьому типі взаємовідношення фотона і електрона те, що електрон, як індивідуальна частина матерії, заховує своє існування, а фотон або зникає, або твориться наново, випущений електроном.

Другий тип взаємодіяння фотона і електрона полягає на тому, що між частицею світла і електроном приходить до зудару і при цьому зударенні електрон відбирає від фотона частину його енерґії і зачинає сам скоріше рушатися. При тому типі взаємодіяння обі частинки, фотон і електрон, заховують своє індивідуальне існування, зміняють тільки частоту свого колибання як хвиль.

Третій тип взаємодіяння фотона і електрона відкрито в 1934 р. коли стверджено, що ґамма-фотон, пробігаючи близько атомового ядра, неначе роздвоюється і розподається на «пару»; електрон і позітрон. В той спосіб знайдено приклад **якісної переміни частиць,** бо з одного вида матерії (фотона) повстає цілком інший вид (електрон і позітрон). В свою чергу електрон і позітрон, зустрічаючись, взаємно себе поглощують і знищують, перемінившись знову в ґамма-фотон. Це явище фізики називають «аннігіляцією».

В зв'язку з проблемою взаємодіяння фотона і електрона змінились погляди і на проблему простору. З кінцем XIX і початком XX століття ще панувала теорія т. зв. світляного етеру — всепроникаючого, заповняючого світовий простір. Сучасна фізика опрокидує цю гіпотезу. Вона ставить тезу про нероздільність між матерією і простором, як двома основними формами існування матерії. Його заступається сьогодні поняттям т. зв. фізичного, або матеріяльного поля. Таким фізичним полем, що існує поміж електрично зарядженими тілами, є електромагнетне поле. Сили відпихання (прим., двох електронів) і притягання (електрон і протон) ділають через це електромагнетне поле. З другої сторони світло є теж явищем електромагнетичним. Воно розходиться в виді електромагнетних хвиль, при чому фотони, маючи переривний характер, рівночасно нерозривно зв'язані з непереривними хвилями електромагнетного поля. В взаємодіянні між елетричними нарядами фотони сповняють ролю дискретних переносціиків того діяння.

Але на тому ще не кінчиться проблема атома і його елементів. Невичерпаємість пізнання електрона йде далі. Ми говорили про два приклади переміни якости т. зв. елементарних частинок (фотона, елетрона і позітрона). Сьогодні стверджено, що аналогічним перемінам підлягають і інші елементарні частинки (кванти, електрони, позітрони, невтрино, невтретто, мезони, протони, невтрони).

Як відомо, ядро атома складається з невтрона і протона. Невтрон — тяжка частинка, що має масу майже таку як протон, але не має електричного наряду, (Сьогодні обі частинки ядра — невтрон і протон називають нуклоном). Отже невтрон може теж розпадатися, при чому повстає протон, відиляючи електрон, і гіпотетично невтрино (легка електроневтральна частинка). Ця переміна невтрона в протон є основою всякого радіоактивного розпаду. Ця переміна полягає на виміні: невтрон віддає електрон (т. зв. мезон), що його зараз поглощує протон. Відворотний тому процес відбувається тоді, коли один із протонів ядра захвачує найблищий електрон (т. зв. К-захват, або захват К-елетрона), переміняючись в невтрон і випускаючи невтрино.

Приміром іншого рода розпаду і переміни є розпад негативно нарядженого мезона (тяжкий електрон) на електрон і невтрино. Відворотний тому розпадові процес невідомий.

В останньому часі знайдено слід ще одної «елементарної» частинки атома — (невтральний мезон) — яка має грати таку ролю при взаємодіянню між невтронами, яку грає мезон в взаємодіянню між невтроном і протоном, то є — переносщика того взаємодіяння. Є підстави думати, що невтретто розпадається на електрон і позітрон.

Всі ці наукові здобутки доводять, що електрон є зв'язаний зі всіми елементарними частинками атома, він родиться в процесі їх знищення і зникає в процесі їх повстання. На тій основі наука приходить до висновку, що в природі немає нічого сталого, в основі буття не лежить якась одна праматерія, але необмежене число різних між собою, але елементарно рівних, частинок, що взаїмно в себе переходять і що закони взаємодіяння є нашим методам пізнання ще на разі недоступні. Натура чих частинок неозначена. Схематично вони є натури матеріяльної і енерґетичної. Але вся трудність їх пізнання в тому, що не можна повести межі поміж тими двома формами буття і немислимим є визначити кожночасний стан частинки так щодо її положення (місця) в атомі, як і натури, яку він в даному моменті має. Дійсно проблема атома — невичерпаєма.

Чи можа бути взагалі вона досліджена? Можна з цілою певністю сказати — що ніколи. Коли структура є безконечно зложена, коли її будови безконечно скомпліковані, коли границя взаємопереходів і взаємовідношень і кількість їх складових елементів необмежена, — то само собою і логічний висновок з того може бути не інакший, як тільки той, що й абсолютне пізнання їх є немислиме.

Б. Кедров, звертаючи на це увагу, потішає себе тим, що **«порівнюючи дані сучасної науки з тими уявленнями про електрон, як про простий, вічний і незмінний елемент електричности, що довгі роки панували в фізиці і здавались бути твердо закріпленими ще на початку XX стол., ми бачимо, який великий скок зробила наука за останніх 20—25 літ. Її розвиток є блискучим потвердженням поставленої теорії пізнання діялектичного матеріялізму».** Але потіха Кедрова нікого не переконує. Йдеться не про релятивне пізнання в порівнянні з станом науки, припустім царської Росії, але йдеться про абсолютне пізнання таємниці природи і вирішення питання, чи Дю Боа Раймондівське «іґнорамус ет іґнорабімус» потверджене здобутками людської мислі, чи самопевність філософів діялектичного матеріялізму витримує критику здорового розуму. Йдеться про те, чи людина своїм розумом здібна є поняти тайну вселенної, і чи може вона вважати себе, зі своїм розумом, абсолютною вартістю поміру при-

роди, чи вона має склонити свою думку в покорі перед силою, що вища і сильніша від неї, і що не дозволить людині та її розумові пізнати більше таємниці буття, чим це є задецидоване Найвищою Мудрістю і Душею Всесвіту.

Б. Кедров реферуючи дальше здобутки сучасної фізики сам стверджує, що атома, електрона і інших елементарних частинок матерії не можна розглядати як окремі, ізольовані самі в собі частинки. Вони існують в тісному зв'язку з зовнішнім світом. Він навіть наводить на це доказ: щоби достерегти якесь мікроскопічно мале тіло, або хочби його слід, треба його освітлити, направивши на нього пучок світла. І це що ми бачимо — це не річ як така, але результат взаємодіяння світла і матерії, себто електрона і фотона. «Коли б ми хотіли тепер означити і вичислити, в якому місці простору знаходився елетрон і, одночасно, з якою скорістю він порушався до моменту свого зіткнення з фотоном, то покажеться, що це зробити з абсолютною точністю є **неможливим.** Точність означення положення електрона і скорости електрона має, як показується, свої межі. Неточність, що вкрадається в наші обчислення не залежить від недосконалости наших приладів, **але від цілком об'єктивних умовин — від образу взаємовідношення між електроном і фотоном».**

В той спосіб Б. Кедров стверджує обмеженість нашого пізнання, неможність з абсолютною точністю означити закони і норми, що кермують процесами в природі, а в слід за тиу неможність збагнути усі тайни природи, зглибити їх людським розумом до дна.

Де ж тут всесилля людського розуму і всемогучість діямату?

Зиновій Книш.

„Хто хоче з чортом їсти - мусить мати довгу ложку"

I.

В недавній своїй промові в зв'язку з перемогою китайських большевиків і дальшою політикою З'єднаних Стейтів у Китаю, державний секретар Дійн Ейчисон без обиняків та остаточно залишив на льоду Чай-Кай-Шека. Цим покладено край всяким здогадам, сподіванням і комбінаціям на американську інтервенцію в Китаю. Але, що важне, при тій нагоді ясно окреслено американський погляд на советсько-китайські взаємовідносини, зроблено вже не тільки натяк, але виразну заяву, якої не можна інтерпретувати на всі лади, з якої цофнутися трудно.

«Акція москалів у Китаю, — говорив Ейчисон, — ясніше за всі промови, заяви чи правні акти виказує правдиві цілі Советського Союзу і правдиву функцію комунізму, як інструменту російського імперіялізму».

U. S. News and World Report, January 20, 1950

Ось так треба було 7 років, щоб американська політика не тільки зрозуміла цю московську поставу, цей основний фактор московської міжнародньої політики, не тільки зрозуміла, але й устами свого офіційного представника його урбі ет орбі проголосила. Треба було кривавих річок і моря сліз поневолених Москвою народів, що знайшлися в своїй ситуації в значній мірі внаслідок не тільки потуранню московському ведмедеві, але й залицянню до нього дядька Сема. Як далека й чужа ця мова, коли її порівняти з медоточивими словами комунікату конференції в Тегерані, під яким дружньо красуються в одному ряді підписи Рузвелта, Сталіна й Черчила:

«Ми за співпрацю й активне співдіяння всіх націй, великих і малих, яких народи серцем і душею віддані, — як і наші власні народи, — ділові знищення тиранії й рабства, гніту й нетерпимости».

Дано в Тегерані, року 1943, грудня 1. дня.

Рузвелт в. р., Сталін в. р., Черчил в. р.

Як ця співпраця й активне співдіяння народів виглядає, маємо нагоду пізнавати на кожному засіданні Об'єднаних Націй. Як московський нарід відданий ділу знищення тиранії, рабства, гніту й нетерпимости — дає свідоцтво не тільки жахлива дійсність Совєтського Союза, але й апетити емігрантів з-під стягу Керенських і Чернових. Ще міцно сидить у сідлі один торгівець рабами, а вже зза куща визирає другий, готовий зайняти його місце, як дозволять.

А через те в усякого повстає питання: завіщо велася війна, коли 5 літ після неї стоїмо на тих самих лініях, що два роки до її закінчення? І хто кого тут піддурив, хто «вивів на сухеньке»?

Сім літ тому назад засіли до обіду зо Сталіном Рузвелт і Черчил. Але «старий Джо» мав довшу ложку і вихлепав усю юшку. А «переможна демократія» збагатилася теж, але . . . досвідом, і на те, щоб його при найближчій нагоді . . . забути.

Не від речі буде ближче познайомитися з тогочасними подіями, щоб зрозуміти трагічний сенс і теперішні наслідки великого обману.

II.

Ялта не прийшла нагло. Була вона ґрунтовно і солідно підготовлена так психольогічно, як і політично, а дальше, розвитком стратегічної ситуації.

21. липня 1943 року «Правда» повідомила про створення «Комітету Вільної Німеччини». Несповна місяць опісля почалася широка контрофензива маршала Конєва в напрямі на Харків, при кінці серпня, що була початком кінця німецької мілітарної сили на сході. В московських головах по-

чала світати надія, чи й без дальшої аліянтської помочі не дадуть собі ради самі з німецьким ворогом, а в Льондоні й Вашингтоні перші паростки пустив страх, щоб москалі, звільнивши з-під окупації свої землі, не повторили історії і не заключили сепаратного миру з Німеччиною. Перші алярми далися чути з Льондону, де політичний барометер завжди був дуже чутливий. Преса почала лянсувати думку про конечність перевпорядкування післявоєнних европейських відносин у тісному порозумінні з Москвою, як з тим аліянтом, що найбільше в европейських, а зокрема в східньо- і центрально-европейських справах заінтересований. Це підхопила преса американська, за нею на мотузку пішла американська публічна опінія, що саме тоді переживала свої медові місяці захоплення «героїчним совєтським народом» і так почалися переговори про зустріч Великих Трьох. Ця зустріч була підготовлена конференцією в Москві між Молотовим, Іденом і Голлом, що з датою 1. листопада 1943 року випустили комунікат з деклярацією про дальшу долю Італії, — тоді вже співвоюючої сторони, — про незалежність Австрії, і про майбутні кари за німецькі звірства. А водночас заповіджено безпосередню зустріч Рузвелта, Сталіна й Черчила.

Швидко після того, бо рівно місяць після московського, появився тегеранський комунікат. Цікаво, що тереном зустрічі вибрано країну, де стялися з собою імперії царсько-московська і брітійська ще перед першою світовою війною і цей перший зудар закінчили порозумінням про поділ Персії на сфери впливів: північну-московську, і південну-англійську. На тлі того спомину зустріч у Тегерані набірала символічного значення: тут, на межі давньої експанзії Росії стрінулися з собою представники трьох найбільших потуг світа, щоб покласти основи взаємного порозуміння. Конференція на демаркаційній лінії розмежування впливів з-перед тридцяти літ неначе мала свідчити, що тут кінчається тепер влада червоного, як кінчалася колись влада білого імператора.

Цікаво теж, що коли з американського та з англійського боку наїхала хмара представників, не рахуючи технічного й фахового персоналу і штабу дорадників, бо їх і з московського боку було немало, Совєтський Союз репрезентували тільки три особи: Сталін, Молотов і Ворошилов. А в почоті Рузвелта засідали такі аси американської політики і стратегії, як Гопкінс (що його сумнівну ролю до деякої міри висвітлюють недавні ревеляції про передачу подробиць фабрикації атомної енергії Совєтам в часі війни), Гарріман, генерали Маршал, Сомервел, Арнолд, Джон Дін, адмірали: Кінґ і Лійги. В товаристві Черчила приїхали: міністер заграничних справ Іден, Клярк Кен, Брук, Дилл, Каннінґем, Портал та Ізмей.

Поминувши стратегічні пляни і постанови в справі узгіднення дальшого ведення воєнних операцій, чим, зрозуміло, найбільше під тодішню пору зацікавлені були всі три сторони, винесено там низку постанов далекосяглого політичного значення. Справжні цілі крилися поза туманною фразеольогією офіційних комунікатів, а журналісти не могли винюхати нічого більше поза тим, як Сталін запросив своїх гостей на обід до бережженого армією енкаведистів городу, як святкували 69 рік від народження Черчила і встромили 69 свічок у спечений на його честь корж, в якому одязі появлявся той чи інший достойник. Ніякі спомини опубліковані досі не виявляють повністю того, про що там говорено і що постановлено в подробицях. А постановлено було багато дечого такого, що позволяло «старому Джо» затирати руки з утіхи. Бо там покладено підвалини й осягнено принципову згоду на те, що два роки пізніше в детайлях вирішувано в Ялті. Там припечатано долю східньо-европейських народів, що їх тепер означують згірдливою назвою сателітів Москви, там добивали торгу теж і нашим коштом. І ледви кілька американських сенаторів здобулося на критику тих постанов, а тільки 10 американських католицьких єпископів і архиєпископів підняли слабий голос протесту.

Коли в лютому два роки пізніше з'їхалися ці самі творці повоєнного світу в Ялті, на українській землі, нам прийшлося пережити сором, що в обороні українського Львова перед поляками виступив... Сталін. Ось як описує цю сцену учасник ялтанської конференції Джеймс Бирнс, бувший державний секретар:

— Маршал Сталін відповів п. Черчілові піднесеним голосом:

«Лінія Керзона — це лінія Керзона, Клемансо й американців, що брали участь в конференціях з років 1918 і 1919. Росія там запрошена не була й участи в них не брала... А тепер деякі особи хотіли б, щоб ми були менше руські, як були Керзон і Клемансо... Ви хочете нас покрити встидом. І справді, що скажуть мені білоруси й українці? Неможливо мені прийняти цеї позиції, коли я хочу глянути людям в очі після мого повороту до Москви.»

James Byrnes: Speaking frankly,
цитовано за французьким перекладом: Cartes sur table, Paris 1947.

Ось так дядько Сталін убрався в тоґу оборонця соборности України перед Рузвелтом і Черчилем. А все ж, не можна спокійно пройти попри це мементо, бо може воно повторитися, коли в якійсь новій Ялті будуть радити не над долею гітлерівської Німеччини, тільки сталінської Москви.

III.

Коли 18 представників англьо-американського світу смакували кавіяр та одушевлялися чарівною усмішкою Сталіна і московською гостинністю в Ялті, Німеччина зближалася вже до своїх останніх судорогів. Не було що багато дискутувати про стратегічні пляни й воєнні операції. Справа йшла про поділ здобичі. Двадцять два дні конференції в Ялті проведено в торгах і протоколах над долею Европи й цілого світу. Ніколи не опубліковано т. зв. Ялтанської Угоди, хоч стільки взаємних докорів чинили собі дипльомати за те, що одна чи друга сторона їх не дотримується. Але з того, що передісталося до світової публічної опінії, можна витягнути деякі важні на майбутнє ствердження і цінні своїми висновками науки:

1. Започаткована Рузвелтом політика згоди з СССР ціною поділу земної кулі на дві гемісфо-

ри: східню з впливом московським і західню- з англьо - американським, скрахувала. Політика «замирення» Совєтського Союза ціною уступок в цілі запевнення «почуття безпеки» Московії відійшла в минуле теж.

2. В цьому прямуванні до осягнення «почуття безпеки» Москва захопила незвичайно важливі стратегічно території, за згодою і поміччю своїх воєнних союзників, що в той спосіб самі проти себе поставили фронт здовж залізної заслони по лінії Штетін-Трієст в Європі, а в Азії заволоділа кольосальними просторами китайського масиву та його незліченними людськими й матеріяльними ресурсами. Велику частину вини за те поносять два покійні президенти: президент Френклін Рузвелт, що питався, чи можна довір'яти Сталінові, і президент Едвард Бенеш, що в цьому довір'ю його запевнив.

3. В цій вигідній і сильній стратегічній позиції нема мови про добровільний відворот Москви, хочби під не знати якими погрозами. Ця помилка, що її зроблено коштом менших народів, в обороні вольностей яких виступила демократія до боротьби з гітлеризмом і задокументовала це тегеранською декляраціею, коштуватиме дорого американський нарід і помститься страшенне.

4. Те, що перед кількома роками називалося «слушним і оправданим прямуванням до осягнення почуття безпеки», прибрало відразу назву «большевизму, що є інструментом московського імперіялізму». Коли большевицька Москва загортала Україну, Польщу, Чехію, Румунію, Болгарію, Мадярщину й частину Австрії — це імперіялізмом не було. Коли загорнула Китай і наблизилася до животних пунктів американського світу — щойно тоді відкрито імперіялізм.

Українського народу в Ялті не було. Там рішали про нас без нас. Ані насильна репатріяція, ані намагання задовольнити поляків українськими землями не забудеться скоро в пам'яті українського народу. Ми досі не бачили, щоб американські відповідальні круги якимсь способом заманіфестували свою волю зійти з хибного шляху, що на нього вступили в Тегерані, зокрема якщо йде про український нарід. Натомісць ми бачимо «Голос Америки», в якому годують українців вірним перекладом духової страви для москалів, ми бачимо патронат над акцією Керенського. Це повинно нас сповняти не так тривогою, як взивати до найбільшої чуйности, до обережности і скупчення міцно довкруги власного політичного проводу, перестерігати перед надмірними надіями на американську поміч. Бо ця поміч може вийти на добро історичним ворогам українського народу, а ми знову найдемося в ролі Панька-роззяви, що йому вітер шапку здув.

Коли ми ставимо домагання до т. зв. культурного світу, репрезентованого сьогодні англьо-саксонськими демократіями, щоб вони зайняли ясні позиції відносно московського імперіялізму не тільки, якщо йде про китайську проблему, але і про українську справу, — ми не виступаємо в ролі прошаків, що простягають руку за ласкою чи милостинею. Ми в нашій теперішній позиції найшлись не тільки наслідком власної нездарности, не тільки наслідком перемоги чужої зброї, але у великій мірі теж наслідком неприхильної чи байдужої постави тих демократій, що озброїли проти нас армію Галлера, що мовчали про нас на конференціях, ані нас туди не допускали, що піддержували московську білогвардейську, засуджену на смерть реакцію проти визвольних змагань нашого народу, що задовольняли чи готові були задовольняти нашим коштом своїх партнерів на конференціях в Версалю, Тегерані чи іншій Ялті. Тих партнерів, що сьогодні їм самим до горла сягають. Нехай голос наш буде «гласом вопіющого в пустині», або простіше, киванням пальця в чоботі. Нехай, що не багато собі з того можемо обіцювати. Але збережемо власну честь і гідність народу та змусимо до пошани тих, чиї пороги мусимо тепер витоптувати. Навіть, якби ми мусіли хвилево зійти зо сцени, вміймо зробити це з гордим чолом, а не з собачим скавулінням.

Невідомо, коли зачнеться новий бенкет. Але на ньому ми будемо напевно. Та чи принесемо з собою довгу ложку?

Ростислав Єндик.

Мегальоманія месіянізму

Переглядаючи статті з українсько-польської дискусії, пригадався мені коломийський епізод з перед 50 років: під час прощі з нагоди свята Божого Тіла виголошував казання польський священник і в реторичному напалі викрикнув такі полетні слова: «польським хлопом — небо переповнене!» Ці слова вигнали з костела кількох наших селян, що туди заблудили, бо, мовляв, як небо вже переповнене польськими селянами, то їм нема що між поляками шукати.

До чого допровадила дискусія з польського боку?

Що ми не маємо чого з ними розмовляти. **Поляки не є здатні тепер піднятися на вищу площину розгляду і розвязки етнічних і національних проблем, але далі перебувають у стані примітивізму юрби, опанованої темними гонами і хибними віруваннями.**

Цей примітивізм бере собі самовільне право до панування над просторами, що в добі харт, білів і творення вищих державних організмів виглядає дуже по старосвітськи: вдержання східних границь щонайменше з перед 1939 р. та вдержання західних гранць, бо там перед 1000 роками випасали худобу, чи пак полювали кревняки польських племен, отже навіть не самі поляки. Поминаючи тут обставину, що поляки творили б у такій державі меншість, що багато землі по вигнан-

ні німців стояло б пусткою в самім центрі перелюдненої Европи, що по страті майже всієї провідної верстви не мали б вони ким таку державу адмініструвати — така постановка мобілізує проти них чотири нації в числі понад 150 мільйонів людей (супроти 20 мільйонів поляків) і мусять допровадити до чергового розбору.

Требаж бо собі усвідомити, що нації — це не розсипана група людей з спільною територією, мовою, обичаями, тощо, але монолітна група, що боям обороняє і виборює війнами собі державницьке буття, а тимто реалізація польських плянів — це творення, центру безугавного неспокою.

З цього становища являється концепція межиморя чужим пірям обскубаної пави, бо ж на неї ніхто з головних партнерів не піде, а опиратися на піяцьких споминах щодо симпатій грузинських кавалеристів-наємників є також безглуздністю, як безглузним видається роздавання дарунків методою Гітлера дальшим сусідам: сербам—хорватів, чехам—словаків, мадярським братанкам—закарпатських українців тощо.

Цей брак якого-небудь реалізму у поляків заставляє шукати за причинами. Вони лежать безперечно в польському месіянізмі. Серед словян є тільки два народи месіяністичні—москалі і поляки, а тимто месіянізм їх видається якоюсь генетичною чи може краще расовою притаманністю. Чеський панславізм є радше германофобізмом, український хвильовизм є лише дальшим розвиненням теорії Шпенглера і в нашій духовости не відіграє великої ролі, як це зрештою було і з кирилометодизмом.

Обидва месіянізми різняться засадничо один від одного. Московський є обманний, бо він, протиставляючи світові свої моральні і духові вартості, не прямує до визволення його, тільки до уярмлення, польський знову ж є зовсім порожний й оманний. Менші розміром, хоч і подібні імперіялістичні цілі не має він навіть чим прикрити, бо аж такий він убогий і тимто зводиться до католицизму, який зрештою є універсальною ідеєю світу, а не польською власністю. Месіяністичне порівнання Польщі до Спасителя є в світлі історії звичайним блюзнірством, бо ж її великодержавницький розгін почався з зломання подружжя Ядвиги, йшов через ломання уній і договорів, аж доки не докотився до конституції третього травня, яка серед блиску і патосу французької революції є звичайною фарсою. Ідея польського месіянізму не дає довколишнім народам нічого ні в духовому, ні в матеріяльному, а лише затруїла польський нарід і його збірну душу. Поляки не вспіли за час свойого імперіяльного становища побудувати вселюдського храму, тільки маленьку капличку, від якої відганяли канчуками всіх вірних, якщо вони не одягли на себе шляхетського контушу. Цей зовсім зовнішній поділ на дві кляси — панів і рабів — витворив історичний провал, який поляки не тільки не стараються сьогодні засипувати, але навпаки — хотіли б його далі вдержати, а через те самі підбурюють проти себе довколишні народи.

Бо для польського месіянізму стає ціллю не визволення народів, але реставрація ягайлонської імперії, в якій колись кобиті або унією обманені народи мають стати колонізаційним матеріялом.

Поляки не розуміють родини народів з мирним співжиттям, як рівнорядних і суверенних членів, у якомусь союзі об'єднаних, тільки як панування над ними. Ця панськість несла на схід невольницьку тьму, розпіячування і свого рода спартанську енкратею, за якою без ніякого суду забивали гайдуки всіх міцних і шляхетних, щоб залишалися покірні і слабі, здатні тільки до тягнення ярма. Цей верхоглядний погляд так перейшов полякам у кров, що в 1941 р. могла висловитись одна інтелігентна полька в той спосіб: волію жити тут з культурними німцями, ніж там з «русинами», розуміючи під цим поняттям нищу расу.

Нижча раса! Знову новий забобон з містичним забарвленням. Українці належать до гіршої породи, як довго вдержують вони свою етнічну і національну окремішність, але ренеґати поміж них стають нагло ліпшими, коли перейдуть лиш на польську віру. Чи ж на нагадує це смішний середньовічний пересуд, що жиди тратять свій питоменний пах, як приймуть християнство? В той спосіб корисні національні почуття для одної сторони стають раптом **цо іннего,** як виступають у других. У цьому лежить власне засаднича помилка, бо ми живем під сучасну пору, **в добі могутніх національних почувань, що охоплюють цілу людську істоту і вичерпують усі її сили без решти так, що анаціональна, чи пак інтернаціональна людина стає підозріла, якщо не фікційна.**

Ми не є проти українсько-польського порозуміння! Ще більше! Вважаємо його навіть історичною конечністю для обидвох держав, для спільної **справи.** Але його мусить попередити не дискусія українців з поляками, тільки дискусія в лоні польської спільноти, щоб вони усвідомили собі власні органічні хиби, затруєння месіяністичним ядом і викинула його так, як рана очищується, викидаючи матерію. Хай допоможе їм при цьому такий Словацький, що називав їх папуґаєм між народами. До того часу всяка дискусія є зайва, безслідна **і нема, чого в неї вступати,** особливо ж коли усвідомити собі власну-реальну, приємливу для сусідних народів і модерну концепцію.

Як білорусини і литовці, так і українці не можуть собі дозволити на дарунки з кількох мільйонів людей, яких ледве доторкся москаль своєю духовістю, бо їм потрібно їх до переломання московського і москофілського елементу. Цей арґумент підносимо, бо він власне є корисний не тільки для українців, але й для поляків, якщо хотіли б вони бачити українську державу, як міцне для себе заборол і зуміли б виректися анексії неба для переповнення його польським хлопом, бо ж за те саме небо боролись ми, боремось і таки виборемо його збройною рукою.

Оле.

«Більше книжок, добрих книжок і різних»

(КІЛЬКА СЛІВ ПРО СУЧАСНУ КНИЖКОВУ ПРОДУКЦІЮ НА УКРАЇНІ І ПРО УКРАЇНУ).

Під поданим вгорі наголовком вміщено в московській «Літературній Газеті» (ч. 47/48 р.) передовицю, в який для приголомшення читача, м. інш., наводиться декілька «астрономічних» цифр із книжкової продукції після війни на Україні й закликається видавати «ще більше і ще кращі книжки» . . . Проте хіба лише читач цілковито недосвідчений може «зловитись» на ці «цифри»! Бо ж поминаючи вже той факт, що на Україні величезний відсоток книжок виходить сьогодні в московській мові*) — **зміст** цих книжок говорить аж занадто промовисто сам за себе: він мусить бути цілковито достосований **до інтересів окупантів України,** а не її населення, якому він ніби мав би служити. Тим самим і висота тиражів в суті речі є зворотньо пропорційна їх **дійсному** виховавчому значенню . . .

Та хочемо вірити, що навіть тридцятилітнім большевицьким «перевиховуванням» до кінця незнищена критична здатність українського читача на рідних землях й глибина його національного інстинкту — переможно протиставляється і цій духовій навалі, що день в день — з книжки, з преси, з театрального кону, з кінового полотна — атакує і роз'їдає душу української людини, маючи за остаточне завдання перелицювати цю **українську** душу на **большевицько-московську.**

В послідовності і пляновості достосувати друковане слово до політичних завдань московський режим не має справді собі рівного. Знущання і кпини з правди ще ніколи на набірали такого рафінованого і заразом цинічного виразу, як це бачимо на прикладі саме книжкової продукції (хоч не лише на цьому прикладі!) під московською окупацією. Український письменник під Советами не лише має увірувати, що, скажімо, біле є чорне, але й з ентузіязмом переконувати і «переконати» в цім свого читача. При тім завтра, на новому етапі дороги до «соціялізму», може випасти щастя цьому ж самому письменникові переконувати цього ж читача ще у чомусь іншому . . . — все залежно від «волі непреложної» Кремля! . . Ціла історія української культури під московсько-большевицькою окупацією є промовистим і розпучливим свідоцтвом такого безприкладного насильства над живим словом і правдою. Трудно уявити собі більшої антитези, ніж слова давнього українського книжника про походження від «самого Бога» нашого письма і тими сатанічними цілями, яким це письмо приневолене сьогодні в московськім едемі служити! І що тотальніше пробує охопити режим життя, то з логічною неминучістю тотальнішою стає брехня, якою він послуговується. Вистарчить проглянути пару перших з черги «українських» видань з тамтого боку, щоб побачити якою отруєю наповнена «українська» література під московською опікою. Ходить тут московським «махерам» передовсім про компромітацію суверенних, **незалежних від волі Кремля** українських ідей і тих людей, що **почувають** себе свідомими українцями і що **діють** як такі. Тому в уплянованні тематики для української літератури звернуто сьогодні особливу увагу на «проблематику» західньо-українську, бо саме західньо-українське населення ще не встигло перейти повного курсу советської політграмоти й традиції національні серед нього ще не надщерблені!

Ось, перед нами в офіціозі Центр. Комітету КП(б)У «Радянській Україні» (ч. 174/49 р.) рецензія якогось Б. Дудикевича на роман **Степана Тудора: «День отця Сойки».** Оскільки вірити рецензентові, роман написаний був ще до останньої війни, але за окупації німцями Львова «брудні лапи українських націоналістів знищили велику частину тексту . . . » й лише «завдяки праці і зусиллям» горезвісного західньо-українського борзописця Петра Козланюка пощастило цей рукопис (хоч і з пропусками) відновити. Відновлений, оце у львівському в-ві «Вільна Україна» (!) випущений роман Степана Тудора називає «рецензент» само собою «видатним твором» української літератури, бо ж в ньому «глибоко розкрито» . . . «коріння антирадянських інтриг найстаршого центра світової реакції — Ватикану», «зірвано маску» з обличчя «лютих ворогів українського народу — українських націоналістів, цих найманців імперіялістичних розвідок»! . . А що автор справді докладно і «переконливо» своє завдання виконує, може читач побачити хоч би з характеристики головних порсонажів цього з дозволу сказати роману.

Переживаннями героя «роману» отця Сойки, що «звив собі гніздо в одному подільському селі поблизу радянських кордонів», пробує показати автор «картину життя трудящих Західньої України під владою панської Польщі». Отець Сойка— «типовий священнослужитель уніятської церкви» і тому . . . «активний хижак», «загарбник», «куркульський нащадок», що має «тільки одну мрію, одну мету» — «якнайбільше загарбати землі і маєтків та наймiцніше тримати в руках експлуатованих батраків» . . . В обороні своїх «клясових інтересів» він виконує «з майстерністю актора» «професію» священника, агітує парафіян «на безплатну трудову повинність на церковній землі або

*) Як подає, напр., інше число тої ж самої «Літературної Газети» (7/48 р.) в замітці «За тридцять літ» — на 200 видань творів Тараса Шевченка (ясна річ, в більшості випадків пофальшованих!) у кількості 3,5 мільйонів примірників, що їх ніби під большевицькою окупацією випущено на Україні за тридцять літ — між рр. 1917 і 1947 (цебто, виключно з періодом т. зв. українізації), — видано за цей самий період часу на Україні в перекладі на українську мову: аж 90 разів твори Пушкіна (в кількості понад 1,5 мільйонів примірників), 88 разів твори Л. Толстого (1 міл. прим.), 208 разів (!) твори М. Горького (понад 2,5 міл. прим.) і т. д. Скільки ж видано на Україні творів цих самих авторів ще в мові московській — московська ґазета «делікатно» промовчує . . .

просто на дзвінку монету, що припливала в кишеню, як парафіяльна пожертва на треби» . . . Та головне завдання отця Сойки — боротьба з большевизмом. Для цього український священник використовує не тільки церкву, але й «національну романтику», а «коли треба» й . . . польську поліцію! Очевидно робить це отець Сойка не з якихсь ідейних мотивів, а «для найістотнішого інтересу сойківщини», бо ж перемога большевизму принесла б загибель «усім як є Сойкам по цей бік Збруча» . . . Тому з таким острахом дивиться отець Сойка на . . . «буйний розквіт Радянської України, на той незнаний досі на її землях розвиток українського друкованого слова, середньої і вищої освіти рідною мовою, українського театру, красного письменства і мистецтв взагалі»!!! . . .

Безпосередню підтримку в своїй протибольшевицькій дівльности має отець Сойка від «уніятського митрополита, ґрафа Шептицького . . .». Толеруючи» особу великого митрополита за його життя — тим з більшою злобою оплюгавлюють її московські льокаї сьогодні. Так, з легкої руки «рецензента» «Редянської України», митрополит А. Шептицький закликав до «нещадної розправи з комуністами в Західній Україні» «карателів кривавого ката Пілсудського», й «благословляв розбійницькі дії організованих німцями (!! н. пр.) націоналістичних бандитів». І навіть більше того, «цей намісник папи римського у Львові закликав до праці віруючих у неділі і церковні свята, щоб забезпечити окупантів українським хлібом і салом». . .

Як і не може бути в **такім** «романі» інакше — мусить він закінчись «гепі-ендом». Отець Сойка констатує «провал» своеї многолітньої праці в селі: «Комуна! . . В Климовці? . . Гей, ви — моя жандармерія! . . Вісім літ праці на селі! . . І якої праці! . . І все як у прірву!. . Як у багно . . . А що ж то то діється на світі, га?».

Як підсумовує «рецензент», праця отця Сойки завалилась, бо ж . . . «в наші дні всі шляхи ведуть до комунізму»! Ця блискуча формула, що справді достойно коронує «роман», зрештою не нова — її був ще ясніше в тридцятих роках висловив один східньо-український поет: «Не провадять путі в запорошений Рим, а збігаються перед Москвою...»

*

До такої ж «великої літератури», що і роман Тудора, належить і оце видана повість молодого прозаїка **Степана Чорнобривця: «Визволення».** І в цій повісті «відтворено» (з усіми конечними в таких випадках висновками) «злиденне безпросвітне життя прикарпатського села до 1939 року під гнетом шляхетних пільсудчиків» (цитуємо тут і далі з рецензії якогось Володимира Вільного: «Визволення», («Радянський Селянин» 87/49 р.). Хто би думав, що життя такого села визначає воля до національного визволення, той би гірко помилявся, бо ж Чорнобривець твердить, що життя села проходило під знаком «великої клясової боротьби» між експлуататорами — «пільсудчиками» об'єднаними з українськими націоналістами, а польськими і українськими селянами, згуртованими «єдиною волею» — «прагненням до об'єднання з Радянською Україною». Цьому проґресивному народному стремлінню стояли на перешкоді саме «пільсудчики» і українські націоналісти!

Таку літературу справді можна було б вважати за ґротескову, коли б не та страшлива дійсність, що за такою літературою криється. . .

*

Зате «властивий» підсоветський український **гумор чи сатиру** при найліпшій волі гумором чи сатирою назвати не можна хоч із самого вершка московської деспотії — Кремля й кинуте було свого часу масло, що зобов'язувало всіх горожан бути щасливими і веселими: «жить стало лучше, жить стало веселей . . .», що в блискучім переспіві на українську мову Павла Тичини звучить насправді так: «на забудь — весел будь! . .»

Як виглядають ці наймодерніші удержавлені «українські» гумор і сатира можемо бачити хоч би на Збірнику **«Сатира й гумор»** (редактор-упорядник Ф. Маківчук), що його недавно випущено в Києві. За висловом Ол. Полторацького в «Радянській Україні» (166/49) цей збірник «є свого роду творчим звітом перед масовим читачем українських сатириків і гумористів».

Збірник складається як з творів старших віком гумористів (Остап Вишня), так і молодших (С. Олійник, С. Воскрекасенко, Д. Білорус), а також творів — П. Тичини, М. Бажана, П. Панча та інших письменників. Тематика збірника виходить з «відомих рішень ЦК ВКП(б)У», щодо завдань совєтської сатири і гумору. Це перш за все . . . критика «буржуазного» Заходу, «його ідейної нікчемности і виродження». Таке завдання виконують у збірнику «Шкіц до портрету» «палія нової війни номер перший» Вінстона Черчіля з «Англійських вражінь» М. Бажана, нарис-фейлетон Олександра Корнійчука «Вони нервують» «про провал підступів імперіялістичної агентури у Вроцлаві», давній вірш Тичини «Свиня Наполеончик» (!), що у збірнику «звучить зовсім по сьогоднішньому, переадресовуючи до новітніх гітлерів з табору англо-американської реакції», фейлетон О. Вишні «Діла не наші — діла монарші», «про королів і царів, вигнаних до Бразилії народами Румунії й інших країн нової демократії» і т. д. і т. д.

«Вірші «Поміж стріх і лопухів» або «Під сорокатим галстуком» спрямовані проти низькопоклонства перед буржуазним Заходом та проти деяких письменників «закоханих у екзотику дореволюційного українського села, за якою вони не бачать соціялістичної його перебудови» . . . Чимало творів у збірнику присвячено й «щасливому» і т. д. життю українського салянина в колхозному рабстві. Це фейлетони «виправленого» О. Вишні «Дилда» — «про ледарів, яких колгоспники виганяють із свого середовища», або «Стежки — доріжки» або вірші С. Олійника.

Із переказаного нами змісту збірника випливає цілком ясно, що знайти в цім збірнику сатиру й гумор справді годі, хіба б самий цей збірник був якоюсь несамовитою сатирою над його авторами або — що ще правдивіше — гумором і глумом над «батьківщиною трудящих» з усіми її «батьками» . . .

*

Зате — без всякого перебільшення кажучи — як що вже не гумором, то пародією і кпинами стає сьогодні **«передова совєтська наука»,** зокрема її гуманістичні дисципліни. І в них безоглядно все мусить підстригатись під московський аршин — отже, відповідно до цього виглядає правдивість і науковість такої «науки». Зокрема пильну увагу присвячують московські спеціялісти по фальсифікації науці **історії,** бо, закривши від поневолених народів їх минуле, убивши в них історичну память, тим легше спрепарувати з цих народів підданий матеріял для перетоплення в модерну відміну московської нації т. зв. совєтський народ.

Для цієї цілі мобілізують большевики історичну науку — «науково» довести ґеніяльність саме московського народу й неповновартість, духову та навіть історичну, народів інших, скажім, щоб не шукати далеко прикладів, народу українського. Совєтська «наука» має сьогодні «доказати», — користуючись наразі ще замаскованою термінолоґією, — що український народ є (ні більше, ні менше), лише південною частиною народу російського, що протягом кількох століть відмінного політичного життя від московської метрополії була лише зназовні здеформована «іноземними» «впливами» . . . В своїй суті настанова цієї передової совєтської «науки» до України нічим засадничим не відріжняється від славнозвісної концепції Карамзіна, що її був в кількох словах так ґеніяльно переповів Шевченко, мовляв, «все-то те (Україна) таки й було наше (московське). А що ми тільки наймали Татарам на нашу Та полякам» . . .

В рямках такої «науки» не лише Володимир Антонович або Хведір Вовк, а навіть «ес-ер» Михайло Грушевський охрещуються «фашистами», бо ж з їхніх праць аж надто переконливо випливало, що український народ є таки самостійний народ. Натомість про ніяку самобутність українського народу сьогодні — коли московський хижак думає, що ми вже знаходимось в його пащі! — не може в Совєтах фактично бути і мови. Бо ж навіть Київський період української історії — це лише база, з якої повстала «російська національна держава»! . .

При тім приписова згори ступінь московського патріотизму в цих «історичних» творах така, що закиди в неблагонадійності стосуються вже не лише офіційного колись в Совєтах «пролетарського» історика М. Покровського і його школи, але й таких московських істориків царських часів як С. Соловьов чи В. Ключевський або навіть істориків еміґрантів, як П. Мілюков! . . *)

*

В цих самих ура-патріотичних тенденціях видала нещодавно московська Академія Наук працю московського археолога **Б. Рибакова: «Ремесло древньої Руси»** — про той господарський фундамент, на якому будувалась блискуча культура Київської Руси . . . , праця, отже, що в першу чергу мусить зацікавити український науковий світ і українського читача. Як пише рецензент цієї праці, акад. Б. Греков в «Літературній Газеті» (30/49 р.) — Б. Рибаков на основі вивчення колосальної кількости фактичного і досі невідомого матеріялу ніби повністю розбирає теорію ґотського походження південно - російських (в оригіналі — «южно-русских»!) творів мистецтв IV і VIII ст. й завдає удар теорії норманській, доводячи, що «не нормами принесли на Русь своє мистецтво й ремесла, а, навпаки, розвинута російська культура, починаючи з IX віку, приваблювала норманів (варягів) на Русь». «Книжка Б. А. Рибакова довершує правдивий переворот в нашій (московській! — наша прим.) історіоґрафії. Після виходу в світ цієї праці вже цілковито неможливо повторювати старі блуди про залежність культури Київської Руси від Заходу чи Сходу. Російська, дуже висока культура повстала у висліді творчих зусиль самого російського народу . . .» Отже авторитетно «звільняючи» культуру Київської держави від залежности від будь-яких чужинних впливів авторитетний московський «учений» унезалежнює цю культуру — як зрештою й саму Київську державу — від її властивого і єдиного творця — **народу українського.** Бо «довівши», що нас «не було», тим легше буде «довести», що нас «нема» і «бить не может»!

Річ очевидна, що існує під Сталінським сонцем й «наука», що публікується до слушного часу ще в українській мові, але, немає сумніву, що її по суті українською наукою назвати годі . . . «Золоті часи» совєтського «лібералізму», за яких ще хоч на культурні теми можна було по-українському думати, давно поховано. Сьогодні ж, як читаємо в передовиці «Літ. Газети» 49/47 р., спільність мети є лише одна з передумов для розвитку «совєтської» науки! Сьогодні ця наука повинна мати і одність методичну та світоглядову, що в перекладі на зрозумілішу мову значить: **одність московську!** Зразком теперішньої української «науки» під большевиками може служити нещодавно виданий збірник про Кармалюка п. н. **«Устим Кармалюк».** Можемо цей збірник оцінити словами самого ж совєтського рецензента . . . Сталась бо з цим збірником маленька негода. Редаґований «космополіткою» (мабуть жидівського походження) С. Черкаською, побачив він світло денне, саме коли в Совєтах оголошено відомий похід проти «космополітів», й тому рецензент «Радянської України» Я. Лановий дістав «місце» розправи-

*) З приводу «розгрому» «схеми Покровського» й звороту цілої совєтської історичної «науки» до московського ура-патріотизму неприховано радіє — річ ясна — й московська еміґрація! Особливий ентузіазм московських еміґрантів викликають сьогоднішні фальсифікації московсько-большевицьких істориків на теми «етногенези (виникнення) поодиноких народностей Росії» («Замітки по Російській історії, «Посев» 38/48). На рахунок української історичної науки, натомість, не знаходять московські «спеціялісти» по історії нічого кращого, як і далі повторювати на всі лади Валуєвського: «не било. нет і бить не может». . . Напр.: « . . . достойні жалю й категоричного засудження зусилля українських сепаратистів, що пробують чорне зробити білим, біле чорним, й що вносять затемнення в найясніші питання етногенези народів і долі Російської держави . . .» («Посев» 8/48).

тись з редакторами цього збірника. В такий спосіб дізнаємось з рецензії Ланового цікаві данні, що яскраво розкривають деякі секрети «методики» «передової советської науки». Як розконспірове рецензент, «документальний збірник» про Кармалюка складено на основі «безкритично опублікованих документів», що свого часу були «сфабриковані» . . . «на догоду запеклим ворогам Кармалюка . . .»!! «Кармалюк і його сподвижники по боротьбі показані карними злочинцями, які ніби то нападали на всіх тільки з одніею метою — пограбування». Середовище, з яким співдіяв Кармалюк — за «документальним збірником» — це не українські селяни, а «трудова єврейська буржуазія», що в дійсності боролась проти Кармалюка. Більше того — ця жидівська «буржуазія» (зі зрозумілих причин рецензент її називає іноді просто — «гендлярі») зображується у збірнику . . . «героями і творцями історії України»!! Бо ж це «гендлярі» — на думку редакторів збірника — «подавали Кармалюкові всебічну підтримку», а селяни його «цурались, віддавали поміщикам на розправу» . . . Прагнення повій Ганни Зелінської й Марії Рекрутки викупитись на волю **ціною крови** Кармалюка виставлено в збірнику, як «типовий факт» (!) для українського народу . . .

Читаючи про такі блюзнірства, трудно не погодитись з рецензентом, що називає цей «документальний збірник» . . . «отруєю»! При тім варто відмітити, що збірник «Устим Кармалюк» підготували до друку т. зв. Інститут Історії України Академії Наук УССР й т. зв. Центральний Державний Архів УССР, а видало — т. зв. Українське Видавництво Політичної Літератури. Як бачимо — органи «найкомпетентніші» . . .

*

В обличчі таких фактів, що не є ніякими виїмками, а типовим прикладом сьогоднішнього «обслуговування» словом українських мас під Советами, не можуть здивувати алярми московської преси (напр., «Літер. Газети» ч. 33/48) про поганий стан книжкової торговлі на Україні! . . Варто тут пригадати, що за років культурної автономії на Україні з тоїж самої Москви чули ми цілком протилежного характеру крики, мовляв, на Україні знаходить **заширокий збут** українська книжка й увага українського читача відвертається від московських авторів! . . Та темпора мутантур, й сьогодні, коли українське слово мусить бути наповнене в більшій чи меншій мірі московсько-большевицьким змістом, інстинкт (коли вже не свідомість!) українського народу, наказує доступ такій «словесній» отруї в глибину народнього орґанізму, коли вже не ударемнити, то бодай утруднити і обмежити . . .

Так, на книжковому «українському» ринку повстає ситуація, що виглядає на перший погляд на катастрофальну. За московським кореспондентом з Києва якимсь М. Розовським тепер на Україні «звичайно на три райони припадає одна крамниця культкрамів, де поруч балабайок, ґрамофонів, роверів й канцелярійного приладдя, торгують й книжками. Мало книжкових крамниць й у містах. В Києві тепер є тільки одна спеціялізована крамниця книжок Укркнигкультторгу. Приміщення колектора, комплектуючого бібліотеки, заняло . . . ателє мод . . . В індустріяльному центрі України — Запорожжі кращі торговельні приміщення заняті голярами, а ось для книжкової крамниці ніяк не знайдеться місця. В складах і крамницях основної організації по торговлі книжками на Україні — республиканське об'єднання Укркнигкульттторг тепер лежать без руху книжки на багато мільйонів рублів . . . Службовці Укркнигкультторгу . . . явно загубили смак до торговлі книжками. Смак до торговлі книжками загубили й уараїнські видавництва. Вони спокійно дають тиражі книжок на склади Укркнигкультторгу й не цікавляться, коли їх книжки дійдуть до читачів. На боці від книжкової торговлі перебувають й українські письменники. Вони не популяризують кращі твори советської літератури, не зустрічаються зі своїми читачами» («Літер. Газета» 83/48 р.).

Така ситуація за нормальних обставин свідчили б за катастрофальний занепад в свідомості народу розуміння культурних вартостей й тим самим волі до розповсюдження культурних дібр, але за сьогоднішніх підсоветських умов — вона лише свідоцтво свого роду охоронного відруху — хай і драстичного — українського суспільства перед небезпекою затроєння зназовні.

Галасливо пишаючись «ліквідацією безграмотности» й «мільйоновими тиражами» в мовах народів «національних республик», московські культуртреґери фактично позбавляють ці народи книжки, бо ставлять перед ними конечність користатись . . . «отруєю»! Річ ясна, що направу в торговлі книжками на Україні бачать московські «специ» не в єдиноправильнім рецепті — звільнити зпід московської «опіки» і українського автора і видавця,—а в. . . ще драстичнішому підпорядкуванні української книготорговлі Москві! Бо ж, як пише вже згаданий Розовський, «питання про книгторговлю на Україні треба вирішувати в державнім (читай: московськім, — наша прим.) маштабі . . .» бо ж «Україні є в кого взяти приклад, є у кого повчитися» . . .

Як бачимо, справді всі путі «збігаються перед Москвою», путі насильства й облуди . . .

*

Кілька наведених тут фактів із сьогоднішньої книжкової продукції на Україні — стають **мементом** для українського письменника і видавця на чужині! В обличчі дійсности, де тотально мобілізуються фізичні та інтелектуальні «імперські» сили і засоби, щоб остаточно розсадити Українське слово, не вистарчає цю дійсність лише п'ятнувати, замикаючись власними «творчими інтересами» . . . Як свідки плянового й безоглядного чавлення окупантом **національної** української духовости, з тим більшою силою мусимо плекати і маніфестувати цю духовість в світі, де маємо для цього змогу — фізичну свободу. Ми мусимо заповнити той «вакуум», що в наслідок матеріяльного і морального пустошення, заподіяного окупантом, повстає на нашім духовім материку, й що в перспективі — дивімось просто правді в очі! — загрожує здеформувати нашу духову

(Закінчення на стор. 25).

Інж. С. Процюк

Сучасний стан транспорту в Україні

I. ЗАЛІЗНИЦІ

Ділянка транспорту в Україні — це одна із найбільше болячих та занедбаних ділянок нашого народного господарства. Факт існування довголітньої ворожої окупації на наших землях є найважливішою причиною такого стану. Правильно розв'язана проблема комунікації забезпечує безперебійну й пливку працю енерґетичних, промислових, комунальних і торговельних підприємств, а тим самим забезпечує ріст потужности даної країни та добробуту її населення. Ми ж знаємо, що ані про одне, ані про друге жодний із окупантів нашої батьківщини навіть не подумав. Противно, оба згадані фактори є найповажнішою загрозою для вдержання окупації і тому окупанти навіть навмисне, не зважаючи на невигоду для себе самих не прямували до розбудови шляхів в Україні. Але в XIX ст. прилучилась до національного гніту нашого народу ще й **економічна експлуатація** наших земель, яка з того часу стала основним стимулом зазіхань наших сусідів. Намагаючись викачати з України як найбільше та як найшвидше скарби землі та людської праці, мусіли окупанти хоч-нехоч розпочати будову доріг та залізниць на наших землях. Так у 1863—65 рр. побудовано залізницю Одеса—Балта (260 км.), яку в 1870 р. продовжено до Кіровграду (тоді Єлисаветграду). В Донбасі побудовано першу залізницю уже в 1869 р. (Горлівка—Ростів). Почавши з 70-их років будова залізниць розгорталась щораз повніше. Але знайшовшись так в обсягу чужих економічних комплексів ми одержали крайнє незадовільну сітку сполуки, яка відповідає не інтересам нашого народнього господарства, але яка є вигідна для окупантів України та їхніх експлуататційних цілів. Очевидно, що довжина ліній сполуки чи пак густота їх мережі далеко не відповідає навіть найбільше скромним потребам України. Досвід двох останніх імперіялістичних воєн показав також, яке велике значення мають комунікаційні шляхи при постачанні фронту та організації запілля; якщож одначе в самих останніх роках і постали деякі магістралі військового значення на території України, тоді вони відповідають наскрізь аґресивним планам московського імперіялізму, а для нас вони таки досить непотрібні ані із стратегічних оглядів, ані тим більше для нашого господарства.

Ще може найкращою ситуацією відносно залізничних шляхів втішаються західні области України (але без Волині й Полісся). Цікаво тут відмітити, що всі залізничні лінії в З. У. З. побудовано ще до 1914 р., в періоді, коли ці землі входили в склад Австро-Угорської імперії. Після-версальська Польща поздовж 20-ти років свого «господарювання» в галицьких областях не побудувала тут ані одного км. залізниць. Не зважаючи на це занедбання — **Львів** являється ще й сьогодні найбільшим залізничним вузлом України, з нього виходять залізничні шляхи в дев'ятьох напрямках. Із Стрия, Станиславова, Тернополя виходить також по п'ять ліній. Самий Київ не є залізничним вузлом у стислому розумінні тому, що в ньому перехрещуються тільки дві лінії. Зате правдивим більшим вузлом є Харків. Густу мережу залізниць має Донбас, це одинока область України, яка визначається більшою густотою сполук як З. У. З. В середньому густота залізничної сітки виносила в 1939 р. в західних областях — 4,9 км. на 100 квадратних км. поверхні або 6,0 км. на кожних 10 000 мешканців, в осередніх та східніх областях — 2,9 км. на 100 квадратних км. або 3,7 км. на 10 000 мешканців. Загальна довжина ліній є досить велика й виносить біля 21 000 км. (менш-більш на території у вузьких етнографічних границях), але, якщо узглянднити цей факт, що Україна вже тільки в границях теперішньої УССР займає поверхно 577 000 квадратних км. і є найбільшою після Росії державою Европи (якщо про УССР можна як про «державу» говорити), тоді згадана довжина показується зовсім незадовільною. Це бачимо також найкраще із порівнання ситуації у других більше важливих країнах, яке подаємо нище,

Країна	Довжина залізничних колій в 1000-км.		Густота мережі на 100 кв. км.	
Україна (1939)	20,5		2,85	5,7
С. Ш. А. (1938)	401,5		5,10	3,5
Вел. Брітанія (1938)	33,5		13,8	7,0
Німеччина (з Австрією)	58,4	(1937) *)	10,0	7,3
Чехо-Словачична	13,5	(1936)	9,6	8,5
Швайцарія (1941)	5,5		13,2	12,8
СССР (цілий) **)	87,0		0,4	4,5 •

Загальний стан в залізничному транспорті України характеризують також числа відносно обігу вантажів і пасажирів. Так кількість пасажирів виросла з 49 мільйонів річно в 1913 р. на 60 мільйонів у 1927 р. та аж 200 мільйонів у 1935 р. Так же само кількість вантажу змінилась із 95 мільйонів тонн у 1913 р. на 93 мільйони тонн у 1927 р. та 204 мільйони тонн у 1935 р. В тому періоді залізнична мережа виросла тільки на 23% (яким чином гл. дальше), а кількість локомотив

*) В границях 1941 р. (без т. зв. Протекторату та Ген. Губернії) — 86,0 (густота 12,6 згл. 9,5), з того видно, що Німеччина забрала з 1938 до 1941 рр. області ще краще загосподарені, як її власні, корінні.

**) Жовтень 1939 р. (за деякими офіційними советськими даними у червні 1941 р. — 108 000 км.

•) Цей коефіцієнт навіть паде (у 1935 р. — 4,9), бо СССР не вспіває із будовою залізниць рівнобіжно до росту свого населення.

тільки на 25% зглядно вагонів на 50%. Навіть якщо прийняти на увагу краще зараз використання локомотив (у 1914 р. пересічна тягова сила локомотиви виносила 143 000 тонн, в 1933 р. — 221 000 тонн) тоді ще не знайдемо вияснення рівночасного росту вантажообігу на 115 чи навіть 300%. Тут треба проаналізувати вплив багатьох факторів: у першу чергу — значного посилення експлуатації України, примусового зігнання робітників до праці при транспорті, великого відсотку робітників, які мусять доїздити інколи 50 або й більше км. до місць праці, а взагалі погіршення обставин транспорту. Також н. пр. безперечною мірою не так індустріялізації як швидше посилення акції викачування багацтв з України являється кількість вагонів вантажених на добу; вона виносила в 1913 р. — 10 700 по цілій Україні, під час коли в 1940 р. тільки дві залізниці Донбасу — Північно-Донецька та Південно-Донецька вантажили на добу 13 000 вагонів.

Залізниці України поділено під теперішню пору на наступні відділи (дирекції): Південно-Донецька, Північно-Донецька, Південна (Харків), Сталінська, Південно-Західна (Київ), Вінницька, Одеська, Львівська, Ковельська, Кишинівська. Якою важливою частиною СССР є теперішня УССР і під оглядом транспорту видно з цього, що вилучення української мережі паралізує одразу майже повністю рух у 4 залізничних округах СССР із усіх його 10,ти,*) при чому ще в двох дальших (Центральному та Приволзькому) постають важкі комплікації та перебої. Це наступство старого начала, згідно якого кожна медаль має дві сторони — завдяки намаганням Москви українську мережу залізниць зв'язано суцільно із всесоюзною мережею, але тим самим мимохіть узалежнено ті головні всесоюзні магістралі від українських вузлів. Бо ж до речі, якщо приглянутись блище згаданому передше приростові довжини українських залізничних колій в 23% (від 1913 до 1936 рр.), тоді побачимо, що цей приріст мусимо віднести майже виключно на рахунок **магістралі Москва - Донбас** та її відгалужень на українській території. Оту магістраль побудовано в основному підчас 2-ої п'ятирічки (1932—1937), але деякі з її меньших відгалужень постали також дещо пізніше. Ця магістраль не узглядню́є потреб не то що цілої України, але навіть її східніх областей, крізь які вона перебігає, вона цілево й штучно обминає навіть такі центри як Харків чи Ворошиловград, які прямо так і лежать на її дорозі. Найважливішою станцією цієї магістарлі є **Довжанськ,** в якому вона перехрещується із магістралею, яка веде в центри вугледобування Сталінської області. Німці, втікаючи з України знищили варварськи майже в 100% українські залізничні шляхи та вузли. Але післявоєнна відбудова, керована Москвою висунула на перший план знову тільки лінії, які лише їй є потрібні. Тому не дивно, що, підчас коли залізнична сполука в західних, а передусім осередних областях України ще в квітні 1948 р. не була ані в 60% наладнана, тоді рівночасно не лише відновлено всі лінії з т. зв. центру (-Московський індустріяльний округ) в Україну, але збудовано навіть другі колії (т. зв. двохдорожні залізниці) з Москви до Харкова, з центру в Донбас, а також з Харкова до Ростова. Першими мостами, які збудовано після війни на Україні були мости над Північним Дінцем. *) Совєтські партійні та державні чинники зовсім цинічно зараз заявляють, що в першу чергу треба піклуватись залізницями, якими вивозиться з України хліб та вугілля «в подарок» Москві. Так н. пр. «Правда Украины» ч. 167 з 1947 р. підкреслює отверто, що на хліб, вугілля та руду чекають особливо нетерпляче центральні області «родины» і закликає залізничників обох Донецьких та Сталінської залізниць (отже якраз тих, які є злучені безпосередньо з Москвою) «обезпечить перевыполнение плана погрузки» та захлиснувшись так і пише: «может ли быть задача более важная, почетная и благородная, чем успешное проведение перевозок хлеба для родной столицы?» Тай у самому законі про четвертий п'ятирічний план (1946—1950) від 18 березня 1946 р. говориться дослівно «Перевищити довоєнний рівень пропускної спроможності на напрямах: **Донбас - Центр,** Донбас-Кривий Ріг, **Донбас - Поволжжя, Москва - Київ - Львів»;** дальше йде мова ще тільки про лінії Москва-Ленінград, Москва-Рига, Москва-Коеніґсберг і ці проекти не моглиб краще відобразити загарбницько-імперіялістичні цілі Кремля.

Але навіть у тих областях України, в яких совєцькі чинники, щоправда за своїх шкурницьких інтересів але всеж таки намагаються наладнати краще ситуацію в залізничному транспорті, це їм не все вдається. Проект н. пр. довести річний пробіг кожного товарного паровозу до 90 тисяч км., підвищити пробіг паровозів між підіймальними ремонтами до 48 тисяч км. так і покищо залишились проектами на папері.*) Це взагалі широко відома справа, що транспорт являє собою ще й сьогодні саму **найслабшу** сторінку господарства в СССР. Якщо йдеться про залізниці, тоді є багато причин цього явища. Найважливіші з них це технічні недоліки та надто слаба кваліфікація працівників. За перші два роки післявоєнної п«ятирічки перетратив н. пр. транспорт у СССР мільйони тонн вугілля та «недодав державі» понад **600 мільйонів** крб. відрахувань з прибутків.**) Найбільше журби завдають звичайно «партії та урядові» — Північна та Південна Донецькі залізниці, чому ми й не дивуємося, бо ними пливе безперервним потоком не тільки вугілля але й інші високоякісні товари і сирівці — н. пр. тільки в **перших двох місяцях 1948 р.** перевезено ними 53 245 вагонів руди, 9135 вагонів чорних металів, 31 722 цистерн нафти. Але не зважаючи на ці цифри вдаряє не тільки в Донбасі

*) СССР поділяється зараз на такі залізничні округи: Західний, Північно - Західний, Південно - Західний, Донецький, Кавказький, Центральний, Приволзький, Урало-Сибірський, Середньо-Азійський, Далеко-Східній.

*) «Радянська Україна», ч. 166, від 10 серпня 1947 р.

*) В УССР трапляється часом вийняток і пробіг паровозу доходить інколи навіть до 130 тисяч км. річно, але таких вийнятків можна налічити не більше за 1 на 10 000 паровозів!

**) «Правда» від 3 березня 1948 р.

але ще яркіше в цілій решті України незвичайна **повільність** поїздів. Наймаркантніше є тут це, що Москва толерує в Україні найчастіше повільне просування якраз цих поїздів, які везуть вантаж, призначений для самоїж України. Так н. пр. вугільні маршрути для відомого металургійного заводу «Озівсталь» («Азовсталь») формується на станції Чумакове, а вивантажується на станції Сартана, яка є розташована від першої на трохи більше як 100 км. І от вугільний маршрут переходить цю відстань у ... 29 годинах, значить дільнична швидкість дорівнює 3 кілометрам на годину, тобто є менша від швидкості людини, що йде пішки. Також само, щоби пройти більші залізничні вузли поїзди потребують навіть і по кілька діб часу як от завелось на таких вузлових станціях, як Основа чи Харків-Сортувальний. На залізницях УССР відбивається як у дзеркалі вся незорганізованість та безплановість советського транспорту. Такі звичайні методи поліпшення роботи транспорту як одночасне двобічне формування та розформовування поїздів, маневрування одиночними та серійними поштовхами, прискорене пропускання транзитних поїздів, які не вимагають переробки, відповідна організація вантажно-розвантажних робіт — тільки з великим трудом знаходять застосування на станціях УССР. Стан залізничних колій є також дуже незадовільний, їх відбудовано щоправда в більшості до половини 1948 р., але їх відбудовано «стахановськими» методами, прихапцем, порядком штурмівщини і зараз показується, що не менше 70% цих відбудованих колій треба негайно наново відремонтувати, переважно по причині наявності незамінених, перегнилих шпал (порогів). Тому не дивно, що сьогодні там колійних робіт в одному тільки Донецькому окрузі вимагає 440 км. капітального ремонту, 1165 км. середнього ремонту та аж 530 км. суцільної зміни рейок. Щож тоді говорити про належне технічне устаткування колій як от пристрої зв'язку, сигналізації, автоматичного блокування. Вони існують тільки на найбільше важливих магістралях, а їх відсутність на інших лініях причинюється до безконечних простоїв. На багатьох міжшахтових лініях Донбасу, а також Нікопольського та Криворіжского басейнів припиняється майже повністю нічна робота поїздів, бо стрілочні переводи не мають навіть ліхтарів. Як виглядає рентабельність залізниці в таких умовинах видно хочаб з цього, що тільки одна Північно-Донецька залізниця втратила в самому місяці жовтні 1947 р. **254 000 вагоногодин** корисної роботи через підвищені простої поїздів на під'їзних коліях.

Справді трагічні обставини запановують на залізницях України в зимові місяці. Тут треба признати, що й характер зими в Україні й характер різьби терену українських територій ставлять перед залізничниками особливі вимоги. Часті вітри у степовій полосі та незвичайно дошкульний брак лісів обумовляють особливо важкі умовини в боротьбі із сніговими заметілями *) та морозами. При мудрому керуванні та належній організації можна одначе в цій боротьбі бути переможцем, треба тільки заздалегідь приготовитись до зими, треба високоякісно відремонтувати локомотиви, вагони. депо, — створити запаси палива. Неодмінно ретельно підготувати станційні колії, стрілки, сортувальні гірки, навантажно-розвантажні пункти, а передусім приготувати всі засоби снігозахисту. Українські залізничники, перемучені безупинним осіннім підгонюванням у кампанії вивозу хліба з України, перемучені надмірно довгим часом праці та ще й до того в жахливих умовинах, беруться звичайно до підготовки до зими запізно. Не допомагають їм розпочати її своєчасно й керівники залізниць, позбавлені, як звичайно люди в умовинах тоталітарного устрою, своєї волі, децизії та ініціятиви та вичікуючі все кивка згори, наказу начальства, офіційного упімнення (щоби тільки не брати на себе відповідальності за виконання будьяких проектів). Результат не дає на себе довго чекати — зимою 1946/47 р.**) з першими морозами вибуло в Україні близько 45% локомотив з ладу та стало на міжпоїзний ремонт. Катастрофічно відбився теж на транспорті великий брак снігозахисних щитів н. пр. на одних тільки міжшахтових лініях тресту «Краснодонвугілля» ще на початку грудня 1947 р. отже вже властиво підчас приходу зими невистачало біля 6000 щитів. Очевидно, що вже перші снігозамети завдали в тих умовинах серйозних перебоїв. Ясно також, що при такому господарюванні і локомотиви і вагони і залізничні пристрої виходять незвичайно швидко з ладу. Сам же ремонт відбувається дуже повільно, а передусім недоброякісно і під теперішню пору справа ремонту є найболючішою проблемою залізниць в Україні, не тільки зимою але й літом. Ремонт відограє велику роль уже хочаб з цієї причини, що локомотивний та вагонний парк українських залізниць є сьогодні перестарілий і знищений надмірною експлуатацією у воєнний час. Щоправда на Україні випускають уже частинно продукцію оба великі паровозобудівельні заводи в Харкові та Ворошиловграді, та фабрики вагонів у Дніпродзержинську, Крюкові, Дарниці та Херсоні (цистерни) але найменше 80% цієї продукції мандрує «в подарок» до різних інших областей СССР.*) На Україні курсують локомотиви переважно давніших типів як от ФД або ИС, новіші ж типи, будовані Ворошиловградським заводом як 1-5-2 або 1-6-2 мабуть не швидко вйдуть в дію на українських землях; так же мало тепловозів (дізелевих локомотив) курсує на лініях Донбасу чи Придніпров'я, хоча вони належать до основної продукції Харківського заводу транспортного машинобудування.

---

*) З цієї самої причини має великі втрати і сільське господарство України, бо засіви на просторах, із яких вітер звіяв сніг нищаться у період морозів. До речі, лісове господарство являється собою найбільше трагічну сторінку господраства України. Небезпечне положення у цій ділянці зросло ще більше в останніх роках, коли Москва кинулась нищити залишки наших одиноких більших лісів у Карпатах.

**) Останння зима (1947/48 р.) була вийнятково лагідна.

*) Не зважаючи на це, що якраз в останніх роках побудовано в Росії та Сибірі декілька великих, **нових** заводів транспортного машинобудування, бо речі, на базі евакуованих в 1941—43 р. укрїнських заводів, — найважливіші з них у Челябінську та Красноярську.

Не зважаючи одначе на цілий ряд недоліків та перебоїв, рух вантажних поїздів виглядає ще куди краще як рух та стан пасажирської комунікації. Відомо вже зараз не тільки в СССР але на щастя щораз ширше й за його кордонами, яку нікчемно малу вартість має людина в СССР. Всупереч гарним і приманливим словам совєцької конституції ще й сьогодні є з державної точки погляду, в «країні завершеного соціялізму» куди важливіше н. пр. перевезти мішок пшениці скажімо з Кіровграду в Одесу, як робітника чи селянина по цій самій відсталі навіть, щоби вони й конче цього потребували, Вистане прочитати собі такий репортаж нещасного Остапа Вишні, про це як відбувається зараз подорож з Києва в якесь село на Слобожанщині, щоби уявити собі цілу нужду населення України й під цим оглядом. Це зовсім не дивно, що матері із немовлятами мусять перечікувати на українських станціях **цілими добами,** щоби діждатись пасажирського поїзду, який має їх перевезти кільканадцять чи кількадесять кілометрів, — коли підкреслюється як особливе досягнення «зобов'язаних» залізничників засобами вагонних депо й вагоноремонтних пунктів аж **1000 пасажирських вагонів.** Це по цілому СССР, за цілий 1947 рік і це покищо тільки обітниця! А в цьомуж самому листі — зобов'язанні совєцьких залізничників читаємо вже тільки декілька рядків дальше, що рівночасно число **лише критих,** вантажних вагонів до масових **хлібних перевозів,** яке мусить бути відремонтоване достроково перед періодом цих перевозів (отже ще далеко до кінця 1947 р.) виносить **250 000.** Чи не виглядає також на безсердечні кпини із лозунга «сталінського піклування людиною» офіційне звідомлення, згідно якого по цілому найбільшому в Україні Донецькому окрузі залізниць планується випустити в 1948 р. з середньодеповського ремонту 420 перовозів та відновити т. зв. методом тимошевців дальших 100 паровозів та при цьому тільки **30 пасажирських вагонів.** Тому величезна більшість пасажирських поїздів в Україні складається прямо із звичайних товарних вагонів і то без лавок, дверей, вікон, приступок.

Найгірші відносини панують на **підміських** залізницях, якраз найбільше потрібних для населення, Так, який би ми не взяли київський приміський маршрут чи Київ-Фастів, Київ-Ворзель, Київ-Ніжин чи Київ-Яготин, скрізь вражає запустіння, занедбання та вкрай антисанітарний стан. Навіть у вагонах (очевидно вантажних), призначених спеціяльно для школярів — дітей зв'язківців, нечувано брудно, сміття навалено купами, гуляють протяги, а недоброякісні лави до сидіння поламались таки вже в перший день, коли ці вагони здані були в експлуатацію. А тимчасом зовсім не так виглядає справа із приміськими поїздами н. пр. Москви, ба що більше, для вигоди московської правлячої касти віддано в рух у «пролетарській державі» такі **люксусові** поїзди як «Золота Стріла» (Москва-Ленінград), чи «Голубий експрес» (Москва-Сочі, із вагонами для танців та кіносеансів!).

У транспорті України відограють також поважну роль **вузькоколійні лінії;** особливо велике значення мають вони у вугільному басейні (транспортування вугілля із шахт на залізничні пункти), в дереобробній промисловості (довіз деревини до лісопильних заводів) та в сільському господарстві (передусім при цукроварнях). На жаль у післявоєнному періоді вузькоколійкам не приділюється в УССР майже зовсім уваги; склади занедбані, погано працюють механізми, не відремонтовано вагонеткового парку. В усіх чотирох вуглекокомбінатах Донбасу не то що не приступили тепер до будівництва жодних нових вузькоколійок, але навіть ані в 10% не відремонтовано вже існуючих. Усе складається тільки плани, навіть їх затверджується але при кінці все недостачає або часу або робочої сили або матеріялів. Знаним методом московської грабіжницької окупаційної політики використовується лише до крайнє можливих границь існуючі споруди, не думаючи про якенебудь хочаб примітивне поліпшення ситуації. Так н. пр. у залізних областях зруйновано в 1945-48 рр. надмірно експлуатацією такі вузькоколійки як Надвірна-Зелене-Рафайлова, Делятин-Луг-Явірник, Сколе-Зелем'янка й багато інших.

Немає тут можливості розписуватися ще про стан залізничних будівель на Україні, зокрема станцій і вокзалів, — ситуація в цій ділянці дійсно розпучлива. Багато дечого болячого до думання завдає кожному українцеві така подорож з Праги в Київ. Вже тільки із вікон швидкого поїзду вдаряє ця страшна руїна й занедбання в станційному господарстві, як тільки минемо чеський кордон. Порівнання стану по цей і по той бік кордону навіває сумні думи, а чейже після прогнання німецької навали з України минуло вже добрих чотири роки й в інших умовинах можна булоб багато-багато дечого зробити.

(Закінчення зі стор. 21).

субстанцію взагалі! Це — правда ніби самозрозуміла, але перестає вона бути такою, коли міряти́мемо нею наші повоєнні еміґраційні «осяги» — щоб не забігати задалеко, скажімо — саме в ділянці книжкової продукції, для національної культури, одної, зрештою, з найважливіших. Українська книжка на еміґрації, поза нечисленними виїмками, посвячена проте не єдиній сьогодні кардинальній для нас ідеї, ідеї національного визволення, а часто розпрошена на всіляких партикулярних «проблемах» й заведена на манівці фікціями різних «великих літератур» і декоративного — бо «не воюючого», обмеженого «на папері» — патріотизму, Українське суспільство, що фізично перебуває на чужині, повинно **духово** жити в краю, щоб не зрадити своєї національної і творчої функції, жити **долею** своєї батьківщини, творячи на полі слова проти московсько-большевицького наступу **фронт,** і відповідно до високих завдань цього фронту, вивершувати й унапрямлювати свою творчість, скажімо, так як уміли зробити це такі Олег Ольжич чи Олена Теліга — до речі, не на шкоду, а тільки на користь свому мистецькому «я». Бо ж мусимо пам'ятати, що і сьогодні, за років т. зв. миру, ми знаходимось в процесі найстрашливішої в цілій нашій історії **національної війни**, в якій **слово** є також **зброєю! . .**

Нове мариво миру

Трудно припускати, щоб і цього разу хтось із західніх політиків повірив у щирість штучки, зфабрикованої в тайниках Кремля. Проте, як це не дивно і не сумно, деякі рефлекції в Вашінґтоні, на лихо і всупереч елементарній логіці, стверджують певні вияви довірливости і готовости датися зловити на ще один гачок.

Тенденція замирення в Китаї — це не китайська тенденція і не китайського замирення.

Маючи всі вигляди на загарблення цілого Китаю, генераліссімус Сталін наказує своїм комісарам не поспішати з наступом, а вступати в переговори з готовим до повної поразки національним китайським урядом. Яка нечувана великодушність! Мабуть є глибокі причини і далекосяжні пляни, що змушують Кремль бажати миру.

Удавати всесильного, непоборного і безстрашного уже Сталінові більше не вдається. Та й звучить це якось комічно. Як Молотова, так і Вишинського вже давно перестали серйозно трактувати, хоч би як вони не надривалися та не вимахували по черзі кулаками, погрожуючи на всяких конференціях та інших видовищах. Їх бо вже давно навчилися розшифровувати, а кожне бундючне слово чи погрозливий жест цих обидвох Сталінових ХО світ сприймає як звичайні дитячі жарти.

Арсенал дешевої зброї Кремля вже вичерпаний. Треба крити козирем, а тут, крім звичайних шісток, нічого немає. І що з того, що Китай сам у руки лізе! А хто запевнить, що той Китай, увесь скомунізований, та не викине Тітової штучки, не погодившись смиренно визнавати **зверхности Кремля** — ще далеко **неспроможного силою втриматись у цілому Китаї?** Такого скандалу Сталін на бажав би собі, а може . . . і не витримав би.

Перти вперед — навіть у Китаї — значить наставляти світ проти себе. Щоб спинити уже видиме сильне зростання скерованих проти нього настроїв у світі та щоб відхилити, поки ще не пізно, грізну небезпеку, Сталін (політбюро) наказує» «Давай назад!» Хоч це останнє «Давай назад!» і зумовлене безперечною слабістю і страхом, одначе Сталін буде старанно приховувати справжні причини свого відступу, удаючи й далі доброго і згідливого старого Джо. Сталін пам'ятає і не забуде ленінської тактики, один крок взад і два вперед.

Що ж, крім видимої слабости і непевности, ще зумовило цей новий мировий маневр Сталіна (політбюра)?

Поперше, запаморочившись клясичною перемогою і взявши курс на світову революцію, відразу ж по ІІ-ій світовій війні, Сталін і політбюро всі надії покладали на нову економічну кризу, т. зв. світову кризу капіталізму та на сили в зв'язку з тим своїх п'ятих колон. Тим часом тої кризи годі дочекатися: світ економічно міцніє і поступово перешиковує сили до наступу проти аґресивного комунізму . . . П'яті колони починає опановувати демобілізаційний настрій і панічний страх, у наслідок усвідомлення непосильних зобов'язань, узятих від комінтерну, чи пак комінформу.

Подруге, в антаґоністичному змагу з цілим світом московсько-большевицький імперіялізм спустив пару підо впливом ще таких фактів, як доктрина Трумена (допомога Греції і Туреччині), плян Маршала, твердіша і дедалі реальніша політика Лондону і Вашінґтону, зрість протибольшевицьких настроїв і сепаратистичних рухів (діяльність УПА) та інших повстанчих армій в самому СССР та державах-сателітах, повстання Української Національної Ради та аналогічних національних рад інших народів на еміґрації, нарешті творення протикомуністичних воєнних бльоків тощо.

Діяння всіх цих факторів уможливило й Тітові реалізувати його переорієнтацію і висмикнути Юґославію з-під обруча комінформу та унезалежнити від Москви. Самозрозуміло, що крок Тіта — це новий удар по всіх плянах Кремля і нова заохота для решти ново і давно-анектованих країн. В Болгарії нагла смерть старого комуніста Димітрова, процес, засудження і страчення комуніста Костева, в Мадярщині засудження до страти комуніста номер 2 Мадярщини, Рейка, в Румунії визвання Анни Павкер до Москви на лікування (і перевишкіл) та відомий уже світові — невдалий, щоправда, — замір Ґомулки (Польща) наслідувати Тіта, не безпідставні, очевидно, й чутки про збунтованого проти московського насилля Клемента Ґотвальда (Чехо-Словаччина), кажуть припускати, що з любовю пролетаріяту, до «батька» Сталіна, вдячністю окупованих НКВД народів до «братського» російського народу на все в порядку, і на разі будувати тревалих і серйозних плянів на будуче на них не можна.

Похідною діяння цих же факторів є масова втеча вояцтва із совєтської армії, вчинки Ґудзенка, Кравченка, Токаєва, Косенкіної та інших. Не лише щира та сильна ненависть до системи і режиму є спонукою таких вчинків совєтських вояків та цивільних людей. Вирішальною, остаточною спонукою тих вчинків є страх за наслідки задиркуватої зовнішньої і деспотичної людоненависницької внутрішньої політики кремлівських володарів, цебто глибоке усвідомлення неминучої скандальної і остаточної поразки СССР. Тому одні вступають до підпільних повстанчих формацій, а інші шукають заздалегідь притулку в західніх демократіях.

Кремлівські володарі, свідомі такого невідрадного стану, з м у ш е н і вдаватися до нових маневрувань перед лицем видимого краху. Ось вони і поспішають створити мариво миру, щоб відпружити ситуацію стидливо заховатися в тому мареві, прикрити наготу безсилля. Вони свідомо йдуть на спинення свого розгону в простір, щоб зосередити рештки своїх проблематичних

сил на внутрішні фронти, щоб не втратити вже здобутого, щоб не пустити нікого слідами Тіта. А при добрій нагоді — зламати карк і Тітові. Коли ще до всього того додати катастрофічний стан засобів транспорту (залізниці, шосейні дороги, морська фльота і т. д.) в цілій сталінській імперії, то стан готовости стратеґів світової пролетарської революції може бути хіба що предметом найбільшого жалю . . .

Які ж, проте, є т. зв. задні мислі, або затаєнні цілі марива миру в Кремлі? Найперша — це впоратись із внутрішніми труднощами та небезпеками, закріпити здобуті позиції. Побічна першої цілі — це обдурити світ та використати час на випродукування такої зброї, якої СССР ще не має, атомної насамперед. Друга ціль — урятувати серйозно загрожені п'яті колони; насамперед — в США, де большевицька п'та колона стоїть перед повним розгромом. Третя ціль: якщо має дійти до розгрому симпатій до Москви у масах пролетаріяту Німеччини, то вийти з неї мирно, лишивши там 400 000 комуністичної німецької армії (поліції) та не менше вишколених комуністів з Вільгельмом Піком на чолі, який буде діяти й далі за наказами з Кремля. Москва певна, що під шумок замирення їй легко піде «добровільне» прилучення до СССР нових совєтських республік: Польської, Чехо-Словацької, Румунської, Болгарської, Угорської, Албанської — навіть без єлейних протестів з боку західніх великодержав. Четверта ціль — посіяти благодушність та приспати чуйність щодо китайської проблеми, щоб згодом взяти — одної томної ночі — Китай як союзну республіку. П'ята ціль — зберегти в світі престиж, а, врятувавши дотеперішні позиції в світі, діяти тихою сапою, поки таки прийде світова економічна криза, щоб тоді таки сказати своє слово.

Як розвинеться ця фаза обопільної гри, — найближчий час покаже. Залежить від постави і волі демократій Заходу, чи большевицька Москва викомбінує ще раз і недорогим коштом кілька років дальшого злочинного життя для себе, чи дочекається, нарешті, остаточно і засудженого вироку. А покищо над світом висить зловіще мариво миру і багато політиків дається полонити його омані, що коштуватиме людство в будучині подвійну ціну Мюнхену.

Д. Кислиця.

Замість фейлетону

ПРО ДІТЕЙ І ПРО ДОРОСЛИХ

Кажуть, ніби оце недавно поміж керівниками деяких київських підприємств зчинилася суперечка — хто з них більше любить дітей . . .

Директор, приміром, Корчеватського цегельного заводу тов. Ціперштейн, коли його запитали, чи він любить дітей, аж розгнівався:

— Як я можу не любити дітей, коли діти — наші квіти?! Я й сам був дитиною. Не вірите? Хіба не похожий? Слово честі, був! Я така була дитина, що дитинішої від мене й близько не було: Я мами — слухався. І татка слухався. І дідуся, й бабусі! А як я співав, коли було бабуся прохають заспівати. Ручки в бочки та:

Вийшли, вийшли гуси
Кланялись бабусі,
Один сірий,
Другий білий, —
Кланялись бабусі.

— А ви кажете, що я дітей не люблю . . . Їйбо, люблю!

Директор дереворобного комбінату Міністерства лісової та паперової промисловости тов. Петрієнко слухав, слухав тов. Ціперштейна та й не витерпів:

Хіба так дітей люблять?! Бабусі він співав? Я в дитинстві сам молодшу сестричку глядів . . . Мама й тато на жнивах, а я з сестричкою. Тільки-но вона скривиться, щоб заплакати, а я зразу:

Ой, ну, люлі, люлі,
Котикові дулі,
А сестричці калачі,
Щоб спала вдень і вночі . . .
А-а-а-а! А-а-а-а!

— Сестричка й замовкне. Отак треба дітей любити!

Тов. Грабовський, директор Хрещатикбуду, слухаючи це, посміхався:

— А чого ви посміхаєтесь, тов. Грабовський? — звернулися до нього колеґи.

— Що ви дітей піснями пичкаєте? Я своїм дітям і футбольного мяча, і кеглі, і волейбол придбав! Треба, щоб діти фізично здорові були. Оце — любов! Отак треба дітей любити, а не підстрибувати перед ними та «перепілочки» співати . . .

— Не заважає й «перепілочки», — образився тов. Петрієнко . . .

Директор Київського лісхімзаводу тов. Нефедов сидів, слухав і мовчав.

— А ви, тов. Нефедов, дітей любите? — звернувся до нього тов. Грабовський.

— Що з того, що я скажу — люблю?! Що з того, що й я колись співав:

Ой, ну люлі-люлечки,
Шовкові вервечки,
Мальвані бильця,
Пішли до Кирильця.

— Не повірять! — зітхнув тов. Нефедов.

— Чому не повірять?! Яке мають право не повірити?

— Зразу запитають: А ви виконали постанову Ради Міністрів від 25 жовтня 1948 р. «Про будівництво лікувальних установ та дитячих ясел»? що я їм скажу, коли мені треба дитячі ясла на 40 ліжок при заводі організувати, а я ще про це й не

думав. Що я їм «перепілочки» проспіваю? Вони мені дадуть «перепілочки»!..

— Ой, — скрикнув тов. Грабовський. — Я й забув: мені ж на 80 ліжок треба дитячі ясла збудувати.

— Ой, а мені на 45! — вхопився за голову тов. Ціперштейн.

— Боже ж мій! І мені ж на 40! — підскочив тов. Петрієнко.

Підшефні оцим дядям дітки, мабуть, таких «веснянок» співають:

Ой, минула вже зима,
Снігу й льоду вже нема.
А ясел усе нема,
Ой, нема, ой, нема.

* * *

Київські діти, хороші-хороші діти, розповідали нам і про деяких інших дядів і тьотів, які теж їх люблять тільки на словах.

— Не може цього бути! — заперечили ми. — З чого ви взяли, що в Києві єсть такі нехорошкуваті дяді й тьоті?

А дітки хором:

— Якби ті дяді й тьоті по-справжньому нас любили, піклувалися про нас, як радянська влада, вони неодмінно її накази виконували, а ми, діти, не залишилися б без ясел, без лікувальних закладів...

— Які ж це дяді й тьоті? Факти, давайте, факти!

— От вам перший. Це дядя Гурарій, директор Автотракторозбуту, що зайняв приміщення не звільняє, а діти без поліклініки.

Другий. Гуртожиток фабрики ім. Боженка. Так само розмістився в дитячих яслах.

Третій. Головпромбудтрест Міністерства шляхів. Зайняв під контору й гуртожиток приміщення дитячої консультації по Червоноармійській вул. ч. 93.

Четвертий. Санчастина МВС. Вперто не звільняє приміщення дитячої консультації по вул. Горовиця ч. 5.

Пятий, шостий і сьомий. Дитячі ясла по вул. Ґорького ч. 13, Довнар-Запольського ч. 3 і по Ярославській вул. ч. 26. Всі зайняті мешканцями.

Восьмий. Київське обласне управління сільського господарства кріпко сидить у приміщенні гуртожитку фельдшерської школи по вул. Мельника ч. 53.

Девятий. Єдиний в республиці санаторій для малят із матерями на 300 ліжок занятий у Святошино для інших потреб.

— Бачите, — кажуть нам діти, — скільки дядів і тьотів не дуже нас люблять і не дуже виконують постанову про повернення всіх лікувальних закладів органам охорони здоровя...

А одна чорноока дівчинка, весела, видно, гострослова й задерикувата, питає:

— Дядю, — каже вона, — хіба можна язву шлунку лікувати дамським комбінезом із мереживом?

— Що ти вигадала?

— А чого ж у приміщенні найкращої колись у Києві дієтної їдальні тепер ательє мод? І на вітрині замість манної каші якісь бантики. Хіба вони допомагають від каменів в печінці?

— Не чув такого. Чув, що декому комбінезони в печінках сидять, а щоб ними лікували, не чув. Може це новий пеніцилін?

Остап Вишня.

(«Радянська Україна», ч. 167/49 р.).

РЕЦЕНЗІЇ

Розп'яття свободи

Alexander Kerensky:

THE CRUCIFIXION OF LIBERTY

(New York, The John Day Company)

З темних закамарків Керенський висунувся знову на денне світло. Завдяки могутнім його патронам доволі часто можна про нього тепер почути і не завадить відсвіжити в нашій пам'яті погляди того москаля на проблеми Східньої Европи та їхню розв'язку, бо з ними треба буде ще звести важку боротьбу на відтинку міжнародньої пропаґанди української справи.

З цікавістю кілька написаних ним на еміґрації книжок, як ось «Прелюдія до большевизму», «Катастрофа» і «Розпняття свободи». Беремо до рук цю останню, щоб... розчаруватися зовсім і не найти там ніякої свіжої думки. Якась тухлість б'є звідти, наче б відкрили ми кімнату, куди роками не доходило свіже повітря. Автор, як і його середовище, живе минулим світом, десятиліття еміґрації і радикальні зміни, що з головокружною швидкістю перекотилися від часу російської революції, не навчили його нічого.

В книжці автор малює нам внутрішній політичний стан, що в ньому перебувала Московія від часу, коли на арену діяння вийшов Ленін, і большевики захопили і закріпили свою владу. Дає короткий перебіг еволюції ліберального руху в Росії і в основному зводить усе до процесування зо своїм щасливим суперником, Леніном, що висадив його з сідла і змусив піти на вигнання. Вся книга писана під кутом порахунків з Леніном і большевиками, зрештою для них нешкідливих, і переповнена жалями на аліянтів, що, не давши піддержки Тимчасовому Правлінню на чолі з Керенським і ставивши ставку на монархістичну реакцію, загнали широкі маси в обняття большевизму. Без того, на його думку, ніколи Ленін не дійшов би до влади. Леніна погляди на Росію,

його розуміння чи радше нерозуміння її, малює Керенський ось так:

«Ленін почав професійно займатися революційною політикою майже негайно після того, як вийшов зо школи (1887 року), був засланий на Сибір, потім довгі роки жив еміґрантом заграницею, тільки зрідка і на коротко навідуючись до Росії. Ось так бачив він Росію тільки з келії конспіратора. Майже нічого не знав він про життя цієї великої країни, а саму державу утотожнював з поліційною організацією та глядів на неї, як на масу жандармів, шпиків і провокаторів».

Можливо, але це не перешкодило Ленінові заволодіти «тією великою країною» і вигнати Керенського на еміґрацію.

Леніна й большевицьку партію уважав автор ставленниками німецького ґенерального штабу, присвячуючи тому цілий розділ та видобуваючи наверх різні більш чи менш переконливі докази, включно до того, що всі німецькі амбасадори в Совєтах від перших початків аж до написання цієї книги, були в такому чи іншому відношенню до подорожі Леніна через Німеччину в запльомбованому вагоні.

Причиною захоплення влади Леніном Керенський вважає:

а) німецьку поміч, рахуючи туди й фінансову піддержку;

б) помилки аліянтів, що не давали піддержки урядові Керенського і через те підважували його авторитет,

в) пуч ген. Корнілова, за якого плечима стояли аліянти, що висунуло большевиків на чоло, як одиноких справжніх оборонців революції.

Це все нас не переконує, бо в світі рацію мають ті, що перемагають. Ленін переміг — Керенський утік і, як кожний невдачник, пересяк гіркістю до всіх і вся.

Цікаве, що так Ленін, як і Керенський (а теж потентат останнього царського кабінету, міністер внутрішніх справ Протопопов), виросли й виховалися в одному місті, в Сімбірську над середньою Волгою. Батько Керенського був там директором гімназії, в якій вчився Ленін.

Очевидячки, автор змальовує Росію, як **жертву** большевицьких кривавих експериментів. Поминувши пару яскраво і до смішности неправдивих тверджень, присвячених виразно на експорт, як ось дружба московського й жидівського народів, решта виходить у нього дуже блідо. Російська культура в нього — сидить своїми корінням глибоко в віковій свободолюбності (!) російського народу, російський нарід — найбільш пацифістичний (!) у світі.

Пильно слідкуємо за всім, що має відношення до інших народів у межах Совєтського Союзу. Тут Керенський старається бути дуже обережним, але де тільки заторкнений единонеділимчий принцип, вилазить з нього ряний москаль, що стає до бою з «сепаратизмом». Підбій Азії — це «впровадження европейської цивілізації між народи, що спали довгим історичним сном, без тіни намагання русифікації» Секретом успіхів москалів у кольонізаційній політиці — толеранція (!) до автохтонних народів.

Вправді послідовно вживає він назви «Україна», ні разу не найдемо там улюбленого вислову московської чорної сотні «Малоросів» чи «Юг России», але, згадуючи, які завдання поставив собі його Тимчасовий Уряд у 1917 році — не найшов ні слова для України. Говориться про незалежність Польщі, про фінську конституцію, реформи для Кавказу, відлучення Вірменії, самоуправління для Литви — а України наче б на світі не було.

Виступає він теж в обороні російського населення поза межами СССР і відкриває його ... в Західній Україні. Закидає Пілсудському, що цей копіює реакційну політику Олександра III в поведенні з російським (!) населенням на Сході Польщі, польонізує територію, заселену москалями (!) і переслідує автохтонне російське (!) населення в східніх провінціях Польщі. Ось так з Івана стався Ванька, нагло зникло українське населення Галичини, Волині, Холмщини, Підляшшя і Полісся, а появилося там російське.

Чи варто читати цю книгу? Для звичайного читача, це страта часу, але для політика, що мусить бути до детайлів обзнайомлений з усім, що діється і думається в ворожому таборі, це не завадить.

Зиновій Книш.

Загадка Росії

THE RUSSIAN ENIGMA
An interpretation by **William Chamberlain.**
(New York, Charles Scribner's Sons, 1943.)

Минуло шість років від написання цієї книги, одначе й досі не втратила вона нічого зо своєї актуальности, мимо того, що писано її в часі, коли війна була в повному ході. Автор перебував у Московії, як пресовий кореспондент, від 1922 до 1934 року, опісля переїхав до Японії, але звідти теж пильно стежив за совєтською дійсністю та її тенденціями розвитку. І треба признати, що це одна з найбільш об'єктивно написаних праць про СССР зо становища американської людини: нема там ні телячого захвату усім, що совєтське, але й нема з другої сторони безкритичного засудження всього, що діялось й творилося в СССР тому тільки, що акторами тієї дійсности були большевики. Навіть український читач, що повинен бути обзнайомлений з большевицькою практикою більше, як хто інший, має нагоду поглибити своє знання та відкрити цікаве насвітлення деяких фактів.

Перше, що вдаряє в автора — це спокійний і безпристрастний підхід до теми. Цей тон видержаний від першого до останнього розділу. Надзвичайно трудно здобутися на те, коли писати треба про Совдепію. Через те книга була предметом контратаки зо сторони інших авторів, що станули на виразно прихильному до Совєтів становищі, один з них навіть написав книгу п. н. «Нема ніякої російської загадки».

Як бачимо з самого наголовку, автор трактує Росію, як загадку, незнану і тяжко зрозумілу для своїх земляків, що її має бодай частинно розкрити його праця.

Цінністю книги те, що не перевантажена вона цитатами, статистичними даними, фактичним матеріялом, а через те читається легко і не позволяє загубитися в подробицях. Деякі його поміченння надзвичайно вірні й інтересні, для прикладу подаємо декілька.

1. Підозріння до чужинців. Чи то цареславні ортодокси, чи комуністичні атеїсти — ніколи не любили місіонарів. Одною з найбільш помітних спільних рис старої і нової Росії — це недовіря до чужинців і надмірна вражливість на чужу критику.

2. Анальоґії в традиції. Доктринерський екстремізм тягнеться через цілу московську історію. Методи державного діяння надзвичайно подібні. Поминаючи організацію поліції, свідчить про те хочби приклад переселювання. Іван III. переселив мешканців Пскова і на їхне місце поселив міщан з Москви.

3. Самовизначення аж до відділення — наскрізь ілюзоричне. Найлагідніші прояви сепаратизму в Україні, Білорусі чи іншій неросійській країні трактовані з місця, як контрреволюція і знищені брутальними методами політичної поліції.

4. Характеристика типу большевика. Головна риса в сучасного комуніста — це не розуміння партійної програми, тільки принимання її без надуми.

«Типічний провідний комуніст 1917—1918 років, це був більше чи менше очитаний інтелектуаліст, добре обізнаний з Марксом, автор аґітаційних брошур і вічевий бесідник, з погордою до особистої вигоди. без ніякого поняття про питання практичної продукції, з жагучим прагненням перевернути капіталізм у цілому світі. Типічний провідний комуніст 1943 року, це співуправитель найбільшого підприємства в світі, «Ди Совєт Юніон, інкоркорейтид». З правила він куди менше від свого попередника з-перед двадцять пяти літ знає про політичні й економічні теорії, але куди ліпше визнається на машинах і турбінах. Його особисті звички і стиль життя уподібнюються щораз більше до таких самих членів заможної верстви інших країн. З революційного ентузіяста зробився член панівної касти.»

5. Сила компартії. Компартія сильна з неґативних причин. Її диктатура через чверть століття створила політичне вакуум, Організована політична опозиція знищена зовсім.

6. Вигляди перед російською еміґрацією. Якщо колинебудь дійде до голосу в Росії, яка незалежна політична сила після послаблення партійної диктатури, буде вона продуктом совєтських умовин життя і совєтської психології та не буде мати нічого спільного з заникаючими еміґрантськими організаціями.

Грізне мементо теж і для нашої еміґрації!

Україна в автора виходить дуже блідо. Не помічаються вправді ніде ворожі нотки, навпаки, подекуди можна доглянути й симпатію, але нотрійна іґнорація західнього світу, якщо йде про українські справи, та інформування його крізь призму московської чи польської офіційщини, збирає своє жниво й тут. Київський період представлений в книзі, як частина історії московської. Українську історію характеризує він ось так:

«Українська історія була бурхлива і до найрищого ступня кривава. Саме її ім'я означає пограниччя, і впродовж століть ці хвилясті південні степи були безперервним полем бою Росіян, Поляків, Татарів і Турків. Накінець Україна стала незаперечною частиною Російської Імперії, хоч з сильною підземною струєю національного невдоволання».

Таким самим менш-більш тоном висказується він і про наші визвольні змагання:

«Ніде громадянська війна не була більш жорстока і більш заплутана, як саме в Україні. Коли червона і біла армії билися за міста і за контролю залізничих ліній, українські селяни в запіллі більш чи менш рішуче билися з однією й другою. Сільські вчителі й інші нечисленні освічені люди по селах були нерідко завзятими націоналістами, що хотіли розриву з Москвою. Ніде партизанка, — продукт політичного незадоволення, але й бандитизму, — не була так поширена і так тяжка до втихомирення, як в Україні».

Хоч книга не така, якою повинні бути на нашу думку інформаційні речі про москалів, все таки має вона ту перевагу над іншими, вже обговореними на сторінках нашого журналу, що дає американцеві доволі об'єктивне поняття про СССР. Коли зважити, що писана вона в час розквіту американсько-большевицької приязни і «братерства зброї», це вже говорить багато. Трудно вимагати від автора, щоб він собачив країну, що разом з його батьківщиною спільно б'ється проти одного ворога. Та для нас вистарчає, коли чужинець знатиме про Совдепію ніщо інше, тільки голу правду — в своїй наготі вона страшна і не потребує кольоризації. А чужинець, перечитавши книгу Чемберлина буде підготований до того, щоб сприйняти дійсну правду про Московію. Не буде нею ні заскочений, ні здивований.

Знову ж український публіцист може з книги навчитися, як треба писати, щоб здобути довіря читача.

Зиновій Книш.

Михайло Орест.

ДІЯЛОГ

— Про розкоші весняного зела
Ми забуваємо в понурім грудні.
Минули біди і минули будні,
І вал відрокотав погуб і зла.

З тобою я. Для тебе пронесла
Я через борвії чуття незблудні;
Виходь зо мною на путі безтрудні,
Виходь на свято світла і тепла.

— Про дар, що вид являє сьогосвітньо,
Про даль буття, що розцвіло навітньо,
О благовіснице, мені не мов!

Але я воїн. В боротьбі догробній
Я всупереч життю і смерті злобній,
Як вежу в небо, піднесу любов.

З хроніки нашого життя

В Краю

В клюбі Спілки письменників УССР відбулося 60-ліття Остапа Вишні, в якому з доповідями, привітами і читанням своїх віршів виступали письменники Ю. Смолич, Ю. Кобилецький, М. Рильський, А. Малишко, Воронько, Масенко і артист Ю. Шумський.

В Києві вийшло в світ одинадцяте число журналу «Сучасне й майбутнє», який видає Спілка Письменників України. Журнал містить статті: «Всенародне свято», «Дружба радянських країн з державами народньої демократії», «На рідній землі» (про життя поворотців з Німеччини), «Про сучасну Болгарію» і хроніку культурних зв'язків з закордоном. Як бачимо Спілка Письменників України не знайшла можливим надрукувати ні одної літературної статті.

Указом президії Верховної Ради СССР «за видатні заслуги в галузі мистецької культури» у звязку з 50-ти літтям творчої діяльности композитора Станислава Людкевича (Львів) нагороджено орденом трудового червоного прапора.

В Києві плянується видання в 1950 році повної збірки творів українського філософа і письменника Григорія Сковороди.

В Києві йшла довший час вистава п'єси-комедії О. Левади «Серце і доляри» — політичної сатири на західний капіталістичний світ. Музику до п'єси уложив композитор Сандлер.

В пляні виконування програми насаджування і вщіплювання розуміння московського шовінізму серед громадян СССР А. Помовський виготовив і здав до друку збірку нарисів (аґіток — прим. наша) про вищість і передовість російських учених перед західньо-европейськими. Збірка носить назву «Відновимо правду».

В Києві вийшла друком перша книга роману-трилогії М. Стельмаха п. н. «На нашій землі». Роман намагається представити життя українського села від 1917 р. до сьогодні. Вину за жорстокість влади в насаджуванні колективізації автор скидає на троцкістів і петлюрівців.

Московська кіностудія почала накручування хронікального фільму про життя переміщених осіб (ДП) в Німеччині. Фільм має завдання відобразити «злиденне життя переміщених осіб, їх непереможне бажання повернутися на батьківщину і перешкоди, які їм в тому робить окупаційна влада. Сценарій фільму написав письменник Михалков.

С. Олійник закінчує лібретто до комічної опери за відомою п'єсою О. Корнійчука «В степах України».

В. Сосюра працює над першою частиною задуманої ним трилогії «Третя рота». Тема повісти остання «вітчизняна» війна.

Київська студія художніх фільмів веде в Ленінграді знимання нового кольорового фільму «Тарас Шевченко».

В Голяндії організовано Об'єднання Українців в Голяндії (ОУГ), яке нараховує приблизно 120 членів, — працівників на шахтах, студентів та семинаристів Украпської Греко-Католицької Духовної Семинарії.

В Парижі була відкрита від 10. листопада до 3 грудня 1949 р. велика виставка малярських праць (акварелі) М. Кричевського.

В днях 26 і 27 листопада м. р. в Нью Йорку відбувся третій З'їзд Організації Оборони Чотирох Свобід України (ООЧСУ). З'їзд вислав привітання УГВРаді, Революційній ОУН, УПА і АБН.

В Фюрті (Німеччина) відбулися в днях 21 грудня 1949 р. чергові річні Загальні Збори Комісії Допомоги Українському Студентству (КоДУС). КоДУС обхоплював у звітовому році 748 студентів (581 в Німеччині і 167 в Австрії). Із цього студіювало: медичні науки — 288, правно-економічні — 123, філософію з природознавством — 110, технічні науки — 103, агрономію — 49, лісівництво — 30, музику й мистецтво — 22, теологію — 6, журналістику — 4 і молоді науковці — 13. Досі закінчили студії в Німеччині і Австрії дипломами або докторатами 691 студентів, з яких 376 припадає на українські, а 181 на німецькі школи. КоДУС виплатив на допомогу студентам 123 000 марок.

В Нью Йорку засновано з кінцем м. р. «Спілку Мистецької Праці», яка об'єднує українських мистців: Городинський Святослав, С. Литвенко, А. Малюца, І. Паливода, Д. Паторка, В. Січинський і інші. Спілка виконала уже кілька мистецьких оформлень українських церков та заль народних домів. Спілка виконує праці з ділянок різьби, малярства, графіки, ужиткового мистецтва тощо.

В Австралії почала виходити друга українська газета (перша — це «Вільна Думка» у Сіднеї) п. н. «Єдність» (12 сторінок, технікою циклостилю), яку редагує мґр. Я. Логин.

В Штокгольмі (Швеція) розпочав свою діяльність Український Академічний Клюб, який, м. інш., вивчає історичні джерела про перебування мазепинців у Швеції. Куратором Клюбу є ред. Б. Кентржинський.

В Нью Йорку відбулися перші організаційні сходини українських лікарів, які заснували Українське Лікарське Об'єднання в ЗДА. В ЗДА перебуває понад 100 українських лікарів.

В Мюнхені закінчив перший рік своєї праці і існування Інститут Заочного Навчання при Українському Вільному Університеті. Інститут ЗН видав дотепер 49 лекційних зошитів, з них 10 друком, а 39 циклостилем. Інститут має 40 оформлених студентів. Дальших 40 студентів оформлюється.

На еміграції

Як п'яте число серії «Славістики», коштом В-ва «Тризуб» в Вінніпеґу, вийшло друком чергове видання «Інституту Славянознавства» Української Вільної Академії Наук (УВАН), брошура Я. Бирича п. н. «Сторінка з чесько-українських взаємин» (Український Музей у Празі). В ній подано огляд праці Музею Визвольної Боротьби у Празі за чвертьстоліття і безправну конфіскацію музейного майна большевиками в квітні 1948 р.

Як шосте число серії «Славистики» коштом того ж самого Видавництва «Тризуб» вийшла праця професора Маркетського університету в Мілвокі д-ра Самаль-Стоцького п. н. **«Походження слова Русь»**. Студія ця вийшла на англійській мові.

В ЗДА (в місті Дітройті) засновано Український Оперний Ансамбль. Музичним керівником Ансамблю — Богдан Пюрко.

У Філядельфії (ЗДА) розпочав свою працю і вистави Український Театр під проводом В. Блавацького. Свій дебют на новому континенті театр розпочав виставою п'єси «Батурин» (за трилогією Б. Лепкого).

Одне з найбільших скандинавських видавництв у Швеції запропонувало уповноважненому ВО УНРади на Швецію, відомому українському публіцистові Богданові Кентржинському перевидати його книжку п. н. «Правда про Україну». Книжка ця появилася в 1943 р. в Гельсінках у шведській, а згодом у фінській мовах.

22 січня 1950 р. в Нью Йорку відбулися організаційні збори членів ініціятивної групи, що заснувала — Демократичне об'єднання бувших репресованих українців під Совєтами (в скороченні — ДОБРУС).

В Парижі 26 листопада 1949 р. засновано Об'єднання Українських Музик. Новообрана Управа ОУМ поставила собі за завдання відкрити українську музичну школу в Парижі, яке вже й почала реалізувати.

З днем 1 грудня 1949 р. старанням Українського Бюра у Швеції почав виходити часопис у Швеції «Стокгольмський Вісник». З днем 15 січня 1950 р. «Стокгольмський Вісник» перетворився в орган Української Громади ім. Гетьмана Орлика.

В днях 9—12 грудня м. р. в Німеччині (Ляйпгайм) відбувся з'їзд української націоналістичної студіюючої молоді, який покликав до життя Товариство Укранської Студіюючої Молоді ім. Миколи Міхновського. З'їзд вислав привіт Проводові ОУН (бандерівців) і УГВР.

На Філіпінах зорганізувалася завдяки праці студента А. В. Савицького українська національна група, зложена з українців, що виїхала з Китаю перед наступом большевиків. Навколо української групи організуються і інші національні групи (мадяри, румуни, естонці). Група одержує допомогу від епископа Роборецького з Канади.

Відома українська малярка Галина Мазепа з успіхом влаштувала мистецьку виставку своїх праць в столиці Венезуелі, Каракас.

Об'єднання Працівників Дитячої Літератури рішило відновити видання журналу «Малі Друзі». Журнал виходитиме в Канаді, а редакція спочиватиме в руках ред. Б. Гошовського.

З ініціятиви Виконного Органу Української Національної Ради створено Українську Тимчасову Раду Европейського Руху, до якої входять Витвицький, Феденко, Панчук, Созонтів, Лисяк-Рудницький, Драгоманів, Дм. Андрієвський. З рамени Тимчасової Ради ведуться розмови про участь українців в Европейському Університеті в Брюґґе.

З датою січень-лютий вийшло в Лондоні перше число «Украініан Нюзлеттер» — незалежний і вільний журнал, непартійний і несектанський, присвячений відбудові вільної християнської, демократичної і незалежної України з Об'єднаною Европою. Журнал (об'єм 8 сторінок великої 8-ки) в англійській мові видає Українське Бюро в Лондоні (і Українська Інформаційна Служба) в співпраці з Союзом Українців в Великобританії.

В днях 7—9 лютого 1950 р. в Вінніпеґу в Канаді відбувся III Конґрес Українців Канади, який скликав Український Канадійський Комітет, що об'єднує в собі і є центральним координаційним і репрезентативним комітетом усіх українських організацій (з виїмком комуністичних) в Канаді.

Братство Карпатських Січовиків в Канаді (Торонто) задумує видавати друком Ювілейний Альманах з нагоди 25 річниці проголошення Самостійности Карпатської України та заложити Архів Карпатської України.

Виданням Українського Вільного Університету (УВУ) в Мюнхені вийшла друком в англійській мові книжка п. н. «Україна і її нарід» за редакцією проф. М-ра І. Мірчука. В редагуванні книжки крім проф. І. Мірчука брали участь проф. І. Кузеля, проф. В. Кубійович, проф. Я. Рудницький, проф. К. Маннінґ, проф. Р. Димінський. Карту України виконав Д-р М. Кулицький.

В грудні м. р. в публичній бібліотеці в Нью Йорку відбулася Виставка української ґрафіки, друку і книжки. Виставку влаштовано заходами мистця С. Гординського. В виставці виставлено праці: Нарбута, Ковжуна, Дядинюка, Бутовича, Судомори, Баляса, Довганя, Дмитренка, Кульчицького, Хасевича, Малюци, Левицького Деребуса, Гнідовського і інших.

Українська Вільна Академія Наук зорганізувала в Вінніпеґу (Канада) цикль академічних викладів. Перший виклад виголосив проф. М. Ветухів на тему: «Українська Наука під Советами». Другий доклад виголосив проф. Л. Білецький на тему: «Омелян Огоновський як історик літератури».

Президія Української Вільної Академії Наук затвердила представництва УВАН в ЗДА: в Нью Йорку на східню Америку представництво доручено проф. М. Ветухову, в Ст. Пол на центральну Америку — проф. О. Грановському як голові і мґр. Юзикові П. як секретареві.

В Сідней (Австралія) засновано Спілку Українських Журналістів в Австралії (СУЖА).

В Мюнхені (Німеччина) почав виходити з новим роком новий український тижневик «Український Самостійник», який видає д-р Петро Мірчук. Часопис стоїть на плятформі УГВР.

В Канаді зорганізовано старанням відомого редактора дитячої літератури Б. Гошовського Виставку Української Книжки.

В Українському Вільному Університеті (Мюнхен, Німеччина) признано титули галібітованого доктора д-рові В. М. Янову за працю «Психологічні підстави окциденталізму», д-ров! Л. Ребетові за працю «Держава і нація» і д-рові Б. Цюцюрі за працю «Становище молодих працівників у Німеччині».

Рада філософічного факультету Українського Вільного Університету в Мюнхені обрала проф. П. Курінного звичайним професором археології, проф. М. Глобенка надзвичайним професором української літератури та проф. Ю. Блохина запросила викладати в характері професора — гостя українську літературу.

Американський Відділ Наукового Товариства ім. Шевченка (НТШ) започаткував серію наукових доповідей для широкої публіки інавґураційною доповіддю проф. П. Коваліва на тему: «Большевицька мовна теорія».

Керівник Ресорту Культури, Освіти і Вировизнань ВО УНРади, Ю. Бойко видав постанову про обов'язковість для українських видавців, авторів і друкарів, надсилати 10 примірників для Архіву-Музею УВАН.

«Українські Вісті» (Новий Ульм — Німеччина) заповіли друк нової повісти-роману відомого українського письменника Володимира Винниченка н. п. «Нова заповідь».

В Голяндії (Лейден) відбулася міжнародня студентська конференція, в якій брав участь представник Центрального Союзу Українського Студентства !ЦЕСУС) Борис Макаренко, Він прочитав на конференції реферат про загальне положення студентів-скитальців.

БІБЛІОГРАФІЯ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА, зошит II. Видання Наукового Товариства ім. Т. Шевченка — Мюнхен — Нью Йорк 1949. Ст. 81—160, вел. 8-ка, Зміст: 5. Клімат — І. Тесля; 6. Чорне і Озівське Море — І. Федів; 7. Води — І. Тесля; 8. Рослинність — Г. Махів; 9. Тварини — за І. Раковським; 10. Україна як географічне ціле і її частини — В. Кубійович.

III. **Людність:** І. Антропологічна будова України — Р. Єндик; 2. Джерела і література про людність України — В. Кубійович; 3. Число й будова людности України — В. Кубійович, Г. Селеген; 4. Розміщення людности — В. Кубійович; 5. Рух людности — В. Кубійович; 6. Національні відносини — недокінчений розділ.

Іван Холмський:—ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. Стор. 360 плюс 10, плюс 4 історичні мапи, брошур. м. 8-ка. Видання НТШ, Бібліотека Українознавства ч. 2, Мюнхен — Нью Йорк. Легко і приступно подана синтеза українського історичного процесу з державницького погляду.

СЬОГОЧАСНЕ Й МИНУЛЕ. Вісник Українознавства. — Ч. 2 (49). Стор. 152, брош. вел. 8-ка. Ціна $1,60. Всебічне насвітлення життя української еміґрації в Німеччині після припинення другої світової війни.

«МОЛОДЕ ЖИТТЯ». Часопис Українського Пласту. — Ч. 1, січень 1950, 32 ст. 8-ка, ілюстрований. Зміст: А. Фіґоль: «Проба зв'язку». «Як різно . . . і . . . як однаково! . . В. Янів: «Чи ти розумієш цю Велику Дату . . . В. М. В обороні Вічного (Наказ Крутів). Сторінки: новацька, юнацька, старшо-пластунська, сеніорська. Вісті з ГПС, і скавтського світу. Господарська сторінка. Різне. — Ціна 0,)5 нім. марок.

ЗАРЕВО — Бюлетень Об'єднання Українських Студентських Товариств Національного Солідаризму «Зарево». Листопад 1949 р. Ч. І. Стор. 46 (ронеотипом).

ПОРОГИ — літературно-мистецький журнал. Ч. 1 — жовтень 1949, ч. 2— листопад, ч. 3 — грудень 1949. Буенос Айрес, Арґентина. Стор. 16, вел. 8-ка. Відповідальний редактор А. Калиновський.

ЦЕРКВА І НАРІД — український православний місячник. Ч. 2—3 (11—12), лютий—березень 1950. Стор. 40.

НА ВАРТІ — журнал української молоді в Канаді. Ч. 1 (6) — січень 1950.

КУЛЬТУРА Й ОСВІТА. Рік І. Ч. 1, 2. Вінніпеґ. Видає Український Осередок Культури й Освіти в Канаді.

Ціна 25 ц.